

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Signe Orgse

Facebooki arutelude modereerimine „Virginia Woolf sind ei karda!“ grupi näitel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm, PhD

Tartu 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1 Avalik sfäär ja avalik arutelu	6
1.2 Feminism ja avalikkus	9
1.3 Facebook kui demokraatliku arutelu platvorm	11
1.4 Avatud ja suletud grupid Facebookis.....	14
1.5 Modereerimine	17
2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED	19
3. VALIM JA MEETOD	22
3.1 Intervjuude analüüs	24
4. TULEMUSED JA JÄRELDUSED	26
4.1 Moderaatorite roll „Virginia Woolfi“ grupis	26
4.2 Moderaatorite tegevused modereerimise etappidel	30
4.2.1 Eelvalik.....	31
4.2.2 Moderaatori töö vestluse hetkel	32
4.2.3 Abinõud, kui ideaalset vestlussituatsiooni ei teki	34
4.2.4 Moderaatorite salajane grupp	35
4.2.5 Kokkuvõtteks: modereerimise skeem	37
4.3 Järeldused ja diskussioon.....	41
4.4 Meetodikriitika.....	46
KOKKUVÕTE	48
Summary	50
KASUTATUD KIRJANDUS	52
LISAD	55
LISA 1. Intervjuu kava.....	55
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks	57

SISSEJUHATUS

Tänapäeval on sotsiaalmeedia äärmiselt suure mõjuvõimuga platvorm, võimaldades rohkem infovahetust ning selle kiiret kättesaadavust. Facebook on nii personaalsel kui ka avalikul tasandil populaarne suhtlusplatvorm. Teavet saab Facebookis jagada kas kindlale isikule, kõikidele registreeritud sõpradele või mõnele avatud või suletud grupile. Selleks, et erinevad Facebooki grupid toimiksid vastavalt nende looja määratletud põhimõtetele ja suunitlustele, on neis olemas administraatorid ehk moderaatorid. Töös keskendun sotsiaalmeedia arutelugruppide toimimisele ja nende modereerimisele ehk uurimisobjektiks on sotsiaalmeedia moderaatorite tegevuspõhimõtted.

Keskendun feministlikke seisukohti jagavale Facebooki grupile „Virginia Woolf sind ei karda!“ põhjusel, et selles toimub minu meelest elav arutelu ning sageli väljendatakse üsna äärmuslikke seisukohti. Näiteks on postitatud teavet, kuidas toodetakse naisteautosid või kuidas naisjuhte motiveerib meesjuhtidega võrreldes 27 protsenti madalam palk. Kommentaaride hulgas võib märgata üldist negatiivset suhtumist ning ka vastuolulisi hoiakuid.

Teema valisin lähtuvalt isiklikust huvist ning kogemusest, olles sotsiaalmeedias vägagi apaatne arvamusalaldaja. Olles aga katsetanud verbaalses vestluses modereerija rolli, soovin saada ülevaate, kuidas see toimib virtuaalkeskonnas. Inspiratsiooni sain ka Martin Noorkõivu (2017) magistriltööst. Plaanin oma uurimustöös kasutada Noorkõivu magistriltöö hüpoteesi, mille kohaselt on sotsiaalmeedia grupid uued demokraatliku vestluse kasvulavad, sest seal on toimimas kollektiivne sotsialiseerumine, arutelunormide arendamine ja vastastikune õppimine. Tahan saada selgust, kuidas kindla kodukorraga Facebooki grupis toimib avatud arutelu ning mis rolli mängivad selle saavutamisel moderaatorid. Testin konkreetse grupi näitel Noorkõivu väite toimimist.

Uurimuse käigus annan ülevaate, millisena näevad moderaatorid oma rolli, mis on nende ülesanded ning millised on võimalused grupi arutelude suunamiseks. Moderaatorite näol on tegemist grupi halduritega, kes jälgivad grupi toimimist ning kodukorras kinnipidamist. Facebookist pärineva info alusel otsustades on tegemist pigem pikaajaliste liikmetega ning kokku on neid „Virginia Woolfi“ grupil 13 (2018 mai seisuga). Oma uurimuse läbiviimiseks võtsin ühendust kolme grupi moderaatoriga ning tegin intervjuud.

Töö olulisus seisneb selles, et varasemaid uuringuid Facebooki gruppides toimuvate arutelude modereerimise kohta ei ole tehtud, mistõttu annab töös koostatud skeem võimaluse leitud hilisemate uuringutega ümber lükata või edasi arendada.

Sotsiaalmeedias toimuvate arutelude kohta kirjutas Keiu Virro (2018), et Facebook on platvorm erinevateks suhtlusstrateegiateks ning tõi välja, kuidas erineva taustaga inimesed näevad sotsiaalmeedias suhtlemise eesmärgi erinevalt. Artiklis mainiti Oudekki Loone arvamust, kelle arvates ongi „Virginia Woolfi“ grupi eesmärk pakkuda kasutajatele platvormi arutlemiseks.

Selleks, et inimesed julgeksid avaldada arvamust ja et viisakas arutelu jõuaks sotsiaalmeediast päris vestlussituatsiooni, on arutelugrupid heaks alustalaks avalikule arutelule. Virro (2018) tõi välja, kuidas Facebookis kommenteerimisele võib paralleele tuua ka internetikommentaariumidest, kus kõik saavad vabalt sõna sekka öelda, kuid kus käiakse peamiselt viha välja elamas või kommenteeritakse peamiselt seda, mis hingel ja mis artiklitega sageli suurt seost ei oma. Siinkohal selgineb ka probleem, kuidas ühiskond ning ka sotsiaalmeedia grupid eralduvad sageli kindlatesse raamidesse ning selle tagajärjel ei arendata vaba arutelu, vaid hoopis piiratakse seda. Üksteise solvamise ning vaadete mahategemisega saavutatakse küll vaidlus, kuid asjalikuks diskussiooniks seda pidada ei saa, kuna üksteisega suheldakse ebaviisakalt ning tulemusena ei jõuta kuhugi.

Töö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis annan edasi töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad. Kirjutan Facebookist kui avaliku sfääri osast, sealsetest avalikest aruteludest ning gruppide olemusest. Teises osas kirjutan lahti töö uurimisküsimused ja eesmärgi ning lisan väljatöötatud analüüsiskeemi. Kolmandas seletan lahti valimi, andmekogumise- ja analüüsimeetodi valiku. Töö neljandas peatükis annan edasi intervjuude põhjal saadud tulemused ning järeldused. Töö lõppeb kirjutatu kokkuvõttega.

Täna südamest töö juhendajat Ragne Kõuts-Klemmi, kellelt sain rohkelt tagasisidet ja kasulikke nõuandeid, mis aitasid kaasa bakalaureusetöö valmimisele.

1. TOOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Ühiskonnas toimuvad pidevalt arutelud, nii meedia vahendusel kui ka väiksemates seltskondades. Arutamine ning vaidlemine on osa igapäevasest suhtlusest ning võib öelda, et üldjoontes püüeldakse ühiskonnas avatud diskussioonide ja nendega harjumise poole. Hea näide on ETV saade „Suud puhtaks“, mille eesmärk on tekitada avalikku diskussiooni. Selleks, et areneks meie arutlemisoskus, on oluline, et meie ümber oleks rohkem dialoogide tekkimist ning sisukaid vaidlusi. Üheks platvormiks, kus on võimalik edendada arutelu ning oma väidetega teistele vastandumise asemel leida diskussiooni käigus ühisjooni, on Facebook.

Facebook on avatud veebikeskkond, kuhu saab ligi igapäev, kellel on huvi ja tehnoloogilised vahendid. Oma töös lähtun sellest, et Facebookis toimuvat võib seostada ka avaliku sfääri ning avaliku aruteluga. Et mõista, miks Facebooki grupis toimuvaid arutelusid võib nimetada avalikus sfääris peetavateks ning kuidas seostub avaliku sfääri mõiste sotsiaalmeediaga, kirjutan lahti nende sõnade tähendused antud töö kontekstis.

Tähtis on mõista, et igasugune omavaheline kommenteerimine ning avalikult oma nimega vestluses osalemine, on osa interneti arutelust. Avalikkus ise kujutab endast sfääri, mis vastandub privaatsfäärile (Habermas, 1990: 52). Avalikuks aruteluks võib nimetada vestlust, mis on kättesaadav üldsusele. Mõiste seostub uurimisobjektiks oleva „Virginia Woolfi“ grupiga, sest modereeritav grupp on kõikidele Facebooki kasutajatele kättesaadav ja nähtav, mistõttu võib sealseid vestlusi pidada avalikeks.

Avalikkus tähendab ühiskonna või piirkonna vabade kodanike üldkogumit, kellel on demokraatia puhul õigus koguneda, mõtteid vahetada, organiseeruda ja kõikidel teemadel arvamust avaldada (McQuail, 2000: 439). Selle selgituse alusel analüüsin edasi internetiavalikkust ja avalikku sfääri Facebooki gruppide valguses.

Analüüsin ka sotsiaalmeedia temaatiliste arutelugruppide tähendust ning olulisust. Grupid täidavad virtuaalse kogukonna tekkimise rolli ning koondavad ühise huvi või maailmavaatelistele küsimustele arutlevaid inimesi. Oluline on, et kui peavoolu meedia ei võimalda tavainimestel avalikult arutleda, siis sotsiaalmeedias saavad nad osaleda huvilisi koondavas ning avalikkusele nähtavas diskussioonis.

1.1 Avalik sfäär ja avalik arutelu

Ajalooliselt esimeseks oluliseks avaliku sfääri variandiks oli Habermasi arvates 18. sajandi kohvik või väitlusklubi, kus said kokku aktiivsed poliitikas osalejad, kes arutasid ja kujundasid poliitikat (McQuail, 2000: 141). Nüüdisaja meediaühiskonnas eristab Habermas kahte tüüpi avalikkust. Esiteks avalikkus, kus prominendid üritavad paista silma, teha enesereklaami ning olla tähelepanu keskmes (Habermas, 2004, Käärrik, 2013: 259 kaudu). Teisel juhul on tegemist aruteluga majanduslikel, poliitilistel, kirjanduslikel jt teemadel. Enesereklaami asemel on soov jõuda vastastikuse mõistmiseni mingis küsimuses (Habermas, 2004, Käärrik, 2013: 259 kaudu). Avaliku diskursuse raames on igaühel küll võimalus rääkida, ent mitte iseendast, vaid probleemidest (*Ibid.*). Just see viimane selgitus on omane ka rohkearvulistele Facebooki gruppidele, sest kuigi oodatud on inimeste personaalsed kogemused ja arvamused, siis lahatakse üldjoontes ühiskondlikult laiemaid probleeme, mitte üksikisikute elusid.

McQuaili (2000) arvates viitab avaliku sfääri arutelu rohkem või vähem autonoomsele ja avatud areenile või foorumile. Siinkohal on sotsiaalmeedia saanud kohaks, mis võimaldab erinevatel inimestel liituda gruppidega ning seeläbi virtuaalses keskkonnas tutvuda ja arutleda inimestega, kellega nad mujal ehk kokku ei puutu. Sellele ruumile on vaba juurdepääs, garanteeritud on kokkutulemis-, grupeerumis ja väljendusvabadus (McQuail, 2000: 141).

Facebookis toimuvad grupeerumised ning arutelud erinevatel tasanditel – avalikul, poolavalikul ja privaatsetel. Avalikuks võib pidada kõikide arutelude postitusi, mille nägemiseks ei pea taotlema ligipääsu ja ei ole vaja kuuluda arutelugruppi. Avalikkus saab siin kontekstis veidi teise tähenduse, sest meedias esinemata, ollakse nähtavad kõikidele huvitatutele. Harvad ei ole juhtumid, kus avalikult kättesaadavad Facebooki postitused jõuavad ajakirjanike kaudu ka massimeediasse.

Selleks, et Facebooki grupis üldse toimuks arutelu, tuleb kõigepealt grupp kas ise luua või olemasolevaga liituda. Mida rohkem on grupis teemast huvitatuid ning mida avatum on grupp, seda aktiivsemalt on võimalik teemade üle arutleda. Mida rohkem avatud gruppi postitatakse, kommenteeritakse ja reageeritakse, seda rohkem on grupp nähtaval ka liikmete uudisvoos. Selleks, et arutelu grupis oleks demokraatlik ning kõigil oleksid võrdsed võimalused, tuleb grupi keskkond ning vestlussituatsioonid muuta avatuks.

Üks ideaalne vestlussituatsioon sisaldab Habermasi arvates järgnevat:

- 1) Kõikidel diskursuse osalejatel on võrdne õigus kõnelda;
- 2) Kõikidel on võrdne õigus kritiseerida;
- 3) Kõikidel on võrdne õigus kasutada regulatiive (käskida, vastu seista, lubada jne)
- 4) Kõikidel on võrdne õigus kasutada representatiive, mis väljendavad nende hoiakuid, tundeid ja kavatsusi;
- 5) Kõikidel on kohustus olla avameelne (Habermas 1984: 174-183, Käärrik, 2013: 261 kaudu).

Taolist ideaalset vestlussituatsiooni mudelit võiksid rakendada Facebooki grupid selleks, et toimuks liikmetevaheline vaba arutelu. Ideaalne vestlussituatsioon tagab mõistliku konsensuse, mis omakorda on ütluste tõesuse, tõepärasuse ja õigsuse alus (Käärrik, 2013: 261). Habermas piirab diskursuse mõiste vestluse, vaidluse või diskussiooniga, mis nõuab kõikide esitatud väidete ammendavat põhjendamist (*Ibid.*). See omakorda võiks inimesed panna rohkem oma sõnavõttu läbi mõtlema ning võiks tagada ka viisaka ja tõepärase suhtluse, mis tähendab siinkohal seda, et postitatakse teemakohaseid kommentaare, mõeldakse läbi, mida öeldakse ega suunata viha mõne isiku vastu, vaid põhjendatakse oma arvamust. Käärrik on kirjutanud (2013), et diskursused on isereguleeritavad ning tegemist on protseduuriga, mille kaudu tuleb jõuda kõiki pooli rahuldavate lahendusteni ehk konsensuseni. Tööga haakub väide sellepolest, et kui grupis tekivad arutelud on reguleeritavad, siis on võimalik arutelu suunata nii, et rahul oleksid kõik diskussioonis osalejad. Ideaalis võiks mõelda, et ka ilma ühise maailmavaatelse üksmeeleta saab öelda, et kui kõik pooled saavad kaasa rääkida, siis on tegemist mingil määral mõistliku konsensusega. Ei leita ehk konsensuslik kõigile sobiv lahendus seisukohtade osas, kuid üksmeel selle osas, et eriarvamused on oodatud ja esindatud.

Habermasi ideaalse vestlussituatsiooni käsitlemist on kriitiliselt hinnatud, sest kuigi ta väidab, et vaja on süsteemi poolt mittemoonutatud kommunikatsiooni ehk ideaalset vestlussituatsiooni, ei ole Habermas ise näidanud ühtegi reaalselt võimalust selleni jõudmiseks (Käärrik, 2013: 274). Samuti ei pööra Habermas tähelepanu sellele, et inimeste käitumise aluseks on vajadused ja huvid ning juhul, kui individid astuksid ideaalsesse vestlussituatsiooni, oleksid nad ikkagi eelnevalt süsteemi poolt mõjutatud ja vormitud (Martire, 2012: 136, Käärrik, 2013: 274 kaudu). Seetõttu ei saa öelda, et ideaalne vestlussituatsioon on alati saavutatav, lähtudes vaid väljatoodud viiest punktist. Meeles tuleb pidada ka ideaalsuse mitmetimõistmist ning selle keerukat teostamist rohkearvulistes gruppides.

Ideaalse vestlussituatsiooni või avaliku arutelu tekkimiseks on oluline ka keskkond ning platvorm. Näiteks ei ole massimeedia ideaalse vestlussituatsiooni tekkeks sobiv kanal, sest ajakirjanikud ja toimetajad on kui „väravavahid“ ja teevad igapäevaselt väga kindlad valikud, kes arvamust avaldab või teemat kommenteerib. Üldiselt üritatakse leida tuntuid inimesi, staare, kuulsusi, kelle ümber luua uudiseid ning sageli räägivad taolised uudised sellest, mida mõni prominent sündmuse kohta ütleb, mitte sündmusest endast (McQuail, 2000: 251). Teisisõnu ei lubata läbi kõikide arvamusi, vaid esindatud on eliidi arvamused. Väravavahi mõiste tähendab siinkohal võimu soodustada või takistada erinevate häälte ligipääsu meediale ning sealt saavad sageli alguse konfliktid, kui teema puudutab näiteks seda, kuidas ja kui palju on meedias esindatud vähemused (McQuail, 2000: 249).

Traditsioonilises meedias toimuvat, kus ajakirjanik „valvab väravat“ ehk otsustab erinevate häälte ja seisukohtade ligipääsu üle avalikus sfääris, võib nimetada ka võitluseks meedia juurdepääsule (McQuail, 2000: 249). Meediakanalid peaksid olema ligipäsetavad tervet ühiskonda haarava kommunikatsiooni tarbeks, kuid tegelikult tagab uudisväärtuse kriteeriumide normaalne toimimine ja meedia sõltuvus mõjukatest allikatest juurdepääsu suuresti vaid ühiskonna tippudele (McQuail, 2000: 256).

Kui aga vaadata ideaalse vestlussituatsiooni tekkimist sotsiaalmeedias, tuleb siin osata eristada, et tegemist on mingil määral massimeediast erineva vahendiga avalikkuse loomiseks. Kommentaariumid ja sotsiaalmeedia on oma olemuselt erilised sellepolest, et meediumina võimaldavad nad tuua esile häáli, mis tavameediasse ei satu. Ligipääs on antud kõigile, kelle on arvuti ja internet. Ülemaailmses veebivõrgustikus osalemiseks ei pea olema rikas ega omama võimu (McQuail, 2000: 125). Nii Facebooki grupid kui ka uudisteportaalide kommentaariumid võiksid häälte esiletõstmise võimaluse tõttu olla senisest veel palju tõhusamad.

Ajalooliselt pole võrdõiguslikkus olnud iseenesestmõistetav. Ka Habermas ise ei arvestanud oma kirjutistes avalikust arutelust rääkides ei naiste ega ka madalamast klassist inimeste osalusega (McLaughlin, 1993). Tänapäeval on aga kõigil võimalus sõna sekka öelda ning seetõttu ongi näiteks kogukondlikud Facebooki grupid headeks ideaalsete vestlussituatsioonide praktilavadeks.

Lisaks rohkearvulistele gruppidele, on Facebookis aga ka väikese arvulisi ning kitsamate suunitlustega gruppe. Ühelgi grupil ei ole teise ees eeliseid, küll aga on võimalik neil pidevalt areneda ja muutuda. Facebook võimaldab luua gruppe lähtudes maailmavaadetest, poliitilistest

seisukohtadest, huvidest, üldiselt kõigest, mis inimesi omavahel seob. Sotsiaalmeedia on üks võimalik koht, kus saab oma hoiakut või huvi esile tõsta ning teistega jagada. Näiteks võib öelda, et nii veganlus kui ka feminism kuuluvad nende „huvide“ alla, mis on saanud tänu sotsiaalmeedias tegutsemisele laiemat kõlapinda ning ka meedias oma kuuldavuse.

Massimeedias domineerib nii-öelda eliidi maailmavaade ja vähemuste ligipääs meediaarutelule on piiratud. Sotsiaalmeedia on aga vaba ligipääsuga ja sellest tulenevalt on palju lihtsam ka vähemusgruppide seisukohti levitada, näiteks Eestis feminismi.

1.2 Feminism ja avalikkus

Feminism on 19. sajandil alguse saanud liikumine. Ideoloogia, mille keskmeks on naiste soov olla ühiskonnas võrdselt koheldud. Feminism jaguneb kolmeks erinevaks laineeks: liberaal- ehk võrdsusfeminismiks, erinevusfeminismiks ning postfeminismiks (Meritam, 2013: 9).

Selleks, et luua konteksti Facebooki grupis toimuvate arutelude ning feminismi vahel, kirjutan lahti, miks näib, et feminismi puhul on tegemist domineerivale maailmavaatele vastanduva vaatega ning kuidas see suhestub avaliku sfääriga.

Barbi Pilvre on oma doktoritöös (2011) kirjutanud, et traditsiooniliselt on meeste tegevus olnud alati seotud avaliku sfääriga ning naiste oma privaatsfääriga. Sealjuures on tehtud ka liigitus, mis muudab avaliku sfääri ühiskondlikult tähtsaks ja nähtavaks ning kõik teisejärguline ning peidusolev on privaatne. Pilvre tõi välja, et mehed on kultuurilises representatsioonis üldist tähistav sootu norm, naised aga erand või kõrvalekalle. Pilvre seisukohtadele tuginevalt on üpris loogiline, et feministlike seisukohtade esitamiseks ja/või levitamiseks on sotsiaalmeedia tõhus vahend, sest jääb avaliku ja privaatsfääri piirimaile.

Võib öelda, et feministid esindavad ühiskondlikes suhetes vähem domineerivat mõttelaadi. Teadlikult on vastandatud avalikule hoiakule, mis põhjustabki äärmuslikuma väljendusviisi. Facebook kujutab endast selles kontekstis aruteluplatvormi, kus saavad endale omaette aruteluruumi ka vähemus- ja vastanduvad hääled ühiskonnas domineeriva arvamuse kõrval.

Feministlikud teadlased tsiteerivad Habermasi avaliku sfääri mudelit kui idealiseeritud ajaloolist perioodi Põhja-Euroopa ühiskonnas, kus ei pöörata tähelepanu naiste ja teiste kõrvale

jäetud kogukondade aktiivsusele (McLaughlin, 1993: 599). Raamatu „Teine sugupool“ autori arvates on selles küsimuses olulisel kohal naiste töövõime, mis on ajalooliselt alati olnud bioloogiliste erinevuste tõttu nõrgem kui meestel. Naisel on ühiskonnas alati see koht, mille mehed on talle määranud, naine pole siinkohal saanud kehtestada oma seadusi (Beauvoir, 1997: 70).

Feministlik avalikkusele vastandumine võib aga väljenduda mitmes funktsioonis. Ühest küljest on võimalus taanduda konkreetse ühiskonna vastaspoole identiteeti, kuid teisest küljest on feminismil avalik iseloom, mistõttu on neil oma opositsiooni identiteedile vastavaid nõudeid ning seisukohti võimalik läbi meedia ja muude kanalite laiemale publikule tutvustada (McLaughlin, 1993: 600). Eestis on üheks feminismi platvormiks “Virginia Woolf sind ei karda!” Facebooki avalik grupp, väiksema seltskonnaga salajane grupp „Lilli Suburg“ ning veebilehekülg „Feministeerium“. Need on need kanalid, läbi mille tutvustataksegi teemast huvitatutele feministlikke seisukohti ning mis aitavad teadvustada sellekohase maailmavaate olemasolu. Avatud grupp annab eelkõige võimaluse tutvustada ja arutleda laiemalt feminismi seisukohtade üle. Kindlasti on oma roll ka peavoolumeedial, kes võib grupist saada materjali uudiste tarbeks.

Eesti kontekstis ei pruugi vastanduv avalikkus olla kõige õigem analüüsi lähtekoht, kuidas Facebooki gruppi analüüsida. Eesti olukord on olnud erinev, sest Eesti ja Soome naised said Läänega võrreldes valimisõiguse päris varakult. See tähendab, et feminismi kandepind on olnud veidi teine. Kui nii mõneski riigis on pidanud feminism ennast jõuliselt kehtestama, tuues sisse uue vaate, siis Eestis ei olnud seda vaja teha. Seetõttu on tekkinud mingil määral vastandumine ja leitakse, et Eestis on naised juba niigi võrdsed ning probleemi ei ole.

Rääkides aga feministlike ideoloogiate taastootmisest, siis saab mõtet siduda Stuart Halli arusaamaga mediarepresentatsioonist, sest pidevalt ühiskonnas liikvelolevate tähenduste tootmist ja levitamist seostaksin siinkohal massimeedia ja internetiga. Nende vahendusel antakse edasi seletusi, jutustusi, lugusid, mis annavad tähenduse ja nii taastoodetakse ideoloogiaid (Hall, 1992, Pilvre, 2011 kaudu). Mõttekäiku saab siduda Facebooki arutelugruppidega, kus vestluste kaudu toimub samuti ideoloogiate tootmine ja levitamine, seda siis postitamiste, kommenteerimiste ning lihtsalt jälgimiste teel.

1.3 Facebook kui demokraatliku arutelu platvorm

Selleks, et mõista, kui sobiv platvorm on üks Facebooki grupp antud juhul feministlikeks aruteludeks, analüüsin Facebooki võimalusi grupiaruteludeks.

Noorkõiv (2017) leidis oma magistritöös, et Facebookis toimuvaid arutelusid võib jagada kaheks. Esiteks kasutajate profiilidel toimuvaid, mis on pool-avalikud, seega mitte otseselt osa avalikust sfäärist ning teised arutelud, mis toimuvad Facebooki lehtedel, mis on avalikud ja osa niinimetatud habermasilikust „avalikust sfäärist“, sest on kõigile huvilistele ligipääsetavad (Batorski ja Grzywinska, 2017: 7).

Tuleb aga meeles pidada, et inimesed kasutavad Facebooki erinevatel põhjustel, samamoodi käitatakse ning kogetakse ka gruppides olemist erinevalt. Peeduli (2016) nimetas Facebooki gruppe oma lõputöös virtuaalseteks kogukondadeks. Tema töös tuli välja, et *online*-kogukondade eesmärk on täita tühimikku, mis on levinud tänapäeva ühiskonnas seoses läheduse ja sotsiaalsete sidemete defitsiitsusega (Reinaus, 2007, Peeduli, 2016 kaudu). On autoreid, kelle arvates liigub indiviid põhiliselt kolmes keskkonnas – töö-, elu- ja suhtluskeskkonnas. Peeduli (2016) viitas oma töös Ridings jt. (2004) seisukohale, et tavapärasel reaalsel grupid nn erinevad klubid, usuorganisatsioonid jne, on liikmeid kaotanud, kuid virtuaalsed grupid on kasvanud jõudsalt, mis on märk sellest, et inimesed otsivad üha enam internetist ka emotsionaalset tuge.

Emotsionaalse toe puhul kerkivad aga esile erinevad aspektid. Näiteks on uuringud näidanud, et inimesed, kellel on suurem hirm eraldumise ning isolatsiooni ees, avaldavad sotsiaalmeedias ka kõvasti vähem oma arvamust (Pang jt, 2016: 899). Sotsiaalmeedia leheküljed on tihedalt taoliste käitumistega seotud, sest suured sotsiaalsed võrgustikud nagu Facebook põhinevad reaalsel suhtel. Sotsiaalmeedia ei kohusta aga kedagi sõna võtma või kaasa rääkima, mistõttu on kerge lihtsalt jälgija rollis olla ning mitte tekitada oma arvamusega teistest eraldumise olukorda. Taoline hirm mitte samastuda ning uskuda populaarsesse hoiakusse, tulebki hästi välja veebruaritelude juures (Pang jt, 2016: 899). See on üheks põhjuseks, miks tuleks ühiskonnas edendada arutelude tekkimist ning julgustada nendes osalemist.

Facebookis on võimalik lisaks meeldimiste, sõprade, fotode ning gruppi kuulumiste põhjal luua endast teatud mulje just aruteludes osaledes. Inimene saab valida, mis seisukoha ta võtab,

kuidas ta seda väljendab ning milline on tema roll diskussiooni edenemise juures. Taoline eneseesitlus võib sageli olla aga puhas mask või vaid üks võimalik roll, mida inimene välja näitab. Sellega seostub Goffmani uuritud nn „dramaturgiline lähenemine“, mis hõlmab pidevat maski kandmist ning sotsiaalsete piiride kompamist. Goffman pidas silmas tehnikaid, mida inividid ja grupid kasutavad, et luua endast teistele teatav mulje – üldjuhul meeldiv ja pooldav (Köuts ja Seppel, 2012: 130). Sotsiaalmeedias on kerge luua endast teine ettekujutus, võrreldes vahetu suhtlemise käigus selguvaga. Siinkohal võib tema arvates olla maski taga olemus, kes me tahaksime olla (Goffman, 1959: 19). Võib öelda, et ka Facebooki grupid võtavad endale justkui maski, millega liikmed kohanevad, hakkavad katsetama sealseid piire või leiavad omakorda aruteludes osalemiseks erinevad rollid/maskid.

On leitud, et gruppides tegutsevad kasutajad on mingis mõttes sarnaselt meediaga informatsiooniallikad, kellel on oluline roll teabe jagamisel ja filtreerimisel (Batorski ja Grzywinska, 2017: 5). Siinkohal võib järeldada, et meie valitud maskid ja rollid on pidevas muutumises ning neid valides filtreerime ja otsustame, kuidas informatsiooni jagame. Seetõttu annavadki erinevad sotsiaalmeedia suletud ning avatud grupid omaette ülevaate inimese hoiakutest ning arvamustest, kui inimesed kaasa räägivad või arutelu jälgivad.

Suurt rolli mängib omavahelises suhtluses ja muljekujundamises ka virtuaalkeskkond kui situatsioonimääratlus. Meyrowitz (1985) toob esile, et arutelu puhul on ruumil ning kohal suur roll, sest olenevalt sellest, kus me oleme ning kellega suhtleme, sõltub kommunikatsiooniviis ja sageli ka vahend. Situatsiooni määratlemine virtuaalkeskkonnas võib omada suhtlusele suurt mõju, näiteks lähtuvalt sellest, missugune suhtlusviis on keskkonnas tavaks või kui anonüümselt võimaldatakse inimestel vestluses osaleda. Kasutajad käituvad vastavalt grupisisestele situatsioonidele ning enamasti võetakse omaks normid ja tavad, olenevalt grupist saadud informatsioonist ja kogemustest. Meyrowitz (1985) nimetab taoliseks infovooluks inimese kogu teadmisi, eelkõige sotsiaalset informatsiooni ehk mida inimene on võimeline oma käitumise ja tegevusega teiste ja enda kohta mõistma. Mida rohkem grupis sotsiaalseid teadmisi hangitakse, seda enam osatakse ka luua ja seostada grupiliikmete vastastikust mõju. Teisisõnu omastatakse sageli grupis ühised hoiakud, reeglid ja harjumused, et sobituda keskkonda. Kui aga keskkonnale on tavapärane arvamuspaljusus või ideaalse vestlussituatsiooni tagamine, peaks inimene end selle selgituse alusel aruteludes vabalt tundma.

Mis veel võib tagada vabama arutelu, emotsionaalse toe ning kaotada hirmu isolatsiooni või aramusavaldamise ees, on nii-öelda kodune pinnas või kogukonnatunne. See, kui inimesed tunnevad end gruppikuuluvana ning on valmis nii enda kui ka grupi eest seisma. Kogukondade tunnused nagu interaktsioon, ühine eesmärk, identiteedi- ja kuuluvustunne, mitmesugused normid ja kirjutamata reeglid, võidakse saavutada osalejate väljaarvamist ja tagasilükkamist kasutades (McQuail, 2000: 120). Selliste virtuaalsete kogukondade eelis seisneb põhimõttelises avatuses ja ligipääsetavuses, samas kui reaalsesse kogukondadesse on sageli raske sisse pääseda.

Olles aga suures kogukondlikus võrgustikus, võib ühiskonnas domineerivate hoiakute puhul hakata tööle ideaalse vestlussituatsiooni asemel vaikusspiraal. Noelle-Neumanni (1974) sõnul näitab vaikusspiraali teooria seda, et inimesed tajuvad enamuse arvamust ning see mõjutab nende tahtmist oma arvamust avaldada. Tendents, millal keegi arvamust avaldab või vastupidiselt vaikib, sõltub sellest, kui hakatakse ühte arvamust võtma kui privilegeeritud (Noelle-Neumann, 1974, Lee ja Chun, 2016 kaudu). Kui vaated ühtivad populaarse hoiakuga, julgetakse arvamust avaldada, kui inimeste vaated aga ei samastu, jäädakse vaikseks ning oma arvamust ei avaldata. Siinkohal tuleb taas mängu hirm isolatsiooni ees ning keskkonna enda hoiak.

Vastavalt sotsiaalsühholoogilisele mehhanismile, mida Noelle-Neumann nimetab „vaikuse spiraaliks“, tuleb massimeediat vaadelda avaliku arvamuse kujundajana. Samamoodi võib see toimida ka gruppides, kus tekivad arvamused vastavalt spiraali toimimisele. Keskkonnale antakse justkui surve, millele inimesed reageerivad nõusolekuga, kõhkluse või vaikimisega (Noelle-Neumann, 1974). Siinkohal saab taas tuua sisse Goffmani maski mõiste, mis ühtib sellega, et valime endale aruteludes sobiva rolli.

Ühiste hoiakute koondamist ning grupile sobivate rollide võtmist saab seostada sotsiaalmeedias tekkiva „kõlakoja“ ehk „kajakambriga“. Kajakambrid loovad justkui raamistiku ning positiivse tagasisidega nägemuse neile, kes meediaväljaannet kuulavad, loevad või vaatavad ning seeläbi puututakse kokku üksnes enda maailmavaadet kinnitavate ja sellega kooskõlas olevate argumentidega (Jamieson ja Cappella, 2008). Siin on oma roll ka Facebookil ning algoritmidel, mis meie käitumiste, meeldimiste ja jagamiste kaudu loob uudisvoo, mis on enamasti meile harjumuspärase sisuga (Quattrociocchi, Scala ja Sunstein, 2016). Teisisõnu algoritmide tõttu hakatakse kokku puutama sisuga, mis kinnitab nende olemasolevat maailmapilti või huvisid.

Tekivad olukorrad, kus inimesed kujutavad sotsiaalmeedia abil maailma erinevatel viisidel, vastavalt oma harjumuspärasele sisule ning teiste vaadete ja mõtetega ei puututa kokku. Kaudselt võib selle mõttelaadi üle kanda ka gruppidele, sest kui grupe koostatakse maailmavaadete alusel, siis räägivad omavahel sarnase nägemusega inimesed ning vastupidise hoiakuga sisu nendeni ei jõua. Facebookis rääkides on kommentaarid veebipõhise arutelu keskuseks, mille abil kasutajad saavad väljendada oma seisukohti postituse või arutelu kohta (Quattrociocchi jt, 2016). Samad autorid leidsid oma uuringus, et mida aktiivsem on kasutaja kajakambris, seda enam puututakse kokku sarnaste uskumustega ning teabe levitamine piirdub üksnes mõttekaaslaste kogukondadega.

Seega saab öelda, et Facebook on soodne keskkond arvamused avaldusteks, kogukonnatunde ja ideaalse vestlussituatsiooni tekkimiseks ning ka näiteks feminismi levikuks, kuid sellele vastutõotavaid tendentse on samuti märganud. Oluline on siinkohal aga moderaatorite olemasolu ning nende roll pöörates tähelepanu sellele, et ei laskutaks äärmustesse ega vaigistataks erinevaid seisukohti. Kindlasti on oluline ka Facebooki enda areng ning selle suhestumine avaliku sfääriga.

1.4 Avatud ja suletud grupid Facebookis

Facebook annab Marichali (2012) arvates kasutajatele ahvatleva platvormi, olla inimestega seotud ning võimaldades meil kuuluda võrgustikku. Facebook näitab ja täidab sellega seoses nii individuaalseid ehk privaatseid külgi veebis kui ka kollektiivseid ehk avalikke külgi. Inimestel jääb mulje nagu tegemist oleks avaliku sfääriga, kui nad esitlevad ennast valitud publikule, mis on oma olemuselt aga osa privaatsfäärist (Marichal, 2012: 31). Jääb mulje, et Facebook muudab avalikku sfääri tõhusamaks ja tugevamaks, olles aga privaatsfääriga pidevalt seotud. Kuna Facebook annab meile võimaluse valida omale inimeste võrgustik, kellega enda informatsiooni jagada, siis ei saa seda ka üdini avalikuks pidada.

Selleks, et mõista, kuidas on Facebook arvestatav demokraatliku arutelu platvorm, tuleb tajuda selle võrgustiku olemust, võimalusi ja piiranguid.

Facebookil on mediakeskkonnas nii avatud kui ka privaatne loomus, kus kasutajatel on mitmeid valikuid, kuidas tagada juurdepääs nende uuendustele ja tegemistele – kas kõik läheb

avalikule jagamisele või valitakse välja saajaskond oma sõpruvõrgustikust (Valtysson, 2012: 82). Facebook ise on aga avatud ning laialt leviva informatsiooni suunitlusega.

Privaatsussätted on Facebookis aja jooksul oluliselt muutunud. Need määratlevad ära, mis on avalik info, kõigile kasutajatele nähaolev ja mis on privaatne info – ainult valitud kasutajatele näidatav või üldse mittenäidatav (Valtysson, 2012: 82). Enne 2010. aasta uuendusi oli tavaks, et kasutaja suhtestaatus, pildid, postitused, bioloogiline taust, lemmiktsitaadid, pere ja sõbrad olid nähtaval kõigile. Need andmed, näiteks pildid ja videod, poliitilised ja religioossed vaated ning sünnipäev, olid nähtavad vaid sõprade sõpradele (Valtysson, 2012: 82). Luba kommenteerida sinu postitusi või sinuga seotud postitusi oli vaid sõpradel.

Hetkel on võimalik kõiki andmeid ise hallata ning privaatsussätteid ise muuta. Siinkohal saab järeldada, et keskkond on hetkel muutunud, sest algselt kirjutati Facebooki poolt ette ja manati arusaam, mis on kõigile avalikult näha ja mis mitte. Luues täna Facebooki gruppi, on võimalik omanikel ning moderaatoritel ise reguleerida, millised on privaatsussätted ning kas grupp saab olema avatud, suletud või salajane. Siinkohal Facebook midagi meie eest ei otsusta.

Võib seetõttu öelda, et Facebook ja avalik sfäär on omavahel tihedalt seotud, kuid valides seltskonda, kellega teavet jagame, saame piirata ka selle kättesaadavust avalikkusele.

Kuigi saame ise reguleerida oma privaatsussätteid, antakse gruppi luues meile ette valikud, millel on juba olemas oma teatud reeglid. Selgitan järgnevalt lahti, mille poolest erinevad Facebooki grupid oma olemuselt ning mille järgi saab neid jagada avalikuks ning privaatseks.

Soovides luua Facebooki gruppi, siis on selle moodustades võimalik valida kolme variandi vahel (vaata ka tabel 1 lk 16):

- 1) Avatud grupp – kõigile Facebooki kasutajatele ligipääsetav, kõik saavad postitada
- 2) Suletud grupp – moderaator saab hallata tegevusi, piirata ligipääse ja informatsiooni
- 3) Salajane/peidetud grupp – nähtav ainult liikmetele, liituda saab ainult grupi liikmelt kutset saades (Peeduli, 2016: 13).

Populaarsetes Facebooki gruppides, kus on mitmeid tuhandeid jälgijaid ning mis on seadistatud avalikeks gruppideks, on võimalus laiapõhjalisemaks avalikuks aruteluks. Tegemist on gruppidega, kus näeb postitusi ja kommentaare isegi siis, kui ei olda ise liige. Kui tegemist on aga suletud grupiga, kuid liikmeid on rohkearvuliselt, võib öelda, et jagatud info muudab selle paljudele kättesaadavaks ehk mingil määral avatuks (poolavalikuks), kuid siiski vaid kindlale

sihtgrupile, sest ainult liikmena on võimalus infot saada ja õigus postitusi näha ja kommenteerida.

Privaatseks aruteluks võib Facebookis nimetada eravestlusi, mis on suunatud kas ühele kindlale inimesele või enda valitud sihtrühmale, samuti ka väikeses salajases grupis toimuvaid vestlusi. Privaatsuseks võib seda lugeda seetõttu, et ta vastab näiteks Solove (2002) definitsiooni aspektidele: õigus olla rahule jäetud, võimalus end kaitsta soovimatu juurdepääsu eest, varjamise õigus, kontroll personaalse informatsiooni üle, oma väärikuse, individuaalsuse ja persooni kaitse ning intiimsus – inimesel on õigus kontrollida ja piirata ligipääsu informatsioonile, mis puudutab tema isiklikke suhteid või aspekte (Murumaa, 2010).

Tabel 1. Facebooki grupid ja nende jaotus.

Grupi liik	Kellele on sisu nähtav?	Kes saavad kommenteerida?	Kuidas saadakse liikmeks?
Avatud	Kõigile Facebooki kasutajatele. Iga kasutaja näeb seda gruppi, selle liikmeid ja postitusi.	Saad vajutada meeldimise nuppu ja jagada postitust aga mitte kommenteerida.	Olenevalt seadistusest, kas iga liige grupis saab kinnitada liitujad või üksnes administraatorid.
Suletud	Igaüks võib grupi leida ja näha, kes sinna kuuluvad, kuid postitusi näevad vaid liikmed.	Ainult need, kes näevad postitusi ehk grupi liikmed.	Ise saab soovi avaldada ning administraator kinnitab nõusoleku.
Salajane/peidetud	Ainult liikmed saavad gruppi ja selle postitusi näha.	Üksnes liikmed.	Grupi looja ja/või administraator saab inimesi kutsuda.

(Allikas: Facebooki põhjal autor, 2018)

Facebooki grupp on üldjuhul mitteametlik lehekülj näiteks mõne ürituse, seltskonna või liikumise otstarbeks. Grupil on vabad käed nii liikmete kui ka postituste osas, kuid olemas on üldtuntud funktsioonid, millega on võimalused piiratud. Igal Facebooki grupil on oma sein, võimalus pilte, videoid ning postitusi ja üritusi lisada. Aastast 2017 lisandus avatud ja suletud gruppide moderaatoritele võimalus grupiga liituda tahtjatele teha lühike küsimustik, millega hinnata liitumissoovi esitanud kandidaadi sobivust gruppi. See näitab, et Facebooki gruppides toimuv on pidevalt arenemas ning lisanduvad erinevad võimalused ja ka piirangud.

Selleks, et valida oma töö keskmeks üks kindel Facebooki grupp, uurisin seminaritöös erinevaid avatud ja suletud gruppe ja nende toimimist. Jälgisin näiteks järgmisi gruppe: „Jah, see on

vegan“, „Ostan, müün ja vahetan!Reeglite vaba!“, „Ostan/Müün/Vahetan Sõidukeid“, „Tartu – Tallinn – Tartu“, „Ajakirjandus- ja reklaamipärleid meilt ja mujalt“, „ESOTEERILISED-maagilised,loitsu: kivid, kristallid, mineraalid“ ja „Virginia Woolf sind ei karda!“ (Orgse, 2018). Uurisin kõikide nende gruppide toimimist ning langetasin otsuse viimase grupi uurimise kasuks eelkõige grupi moderaatorite aktiivsuse tõttu ja ka isiklikust huvist feministliku suunitlusega grupis toimivate arutelude vastu. Pidasin silmas seda, et grupi modereerimine oleks aktiivne, moderaatorid kättesaadavad ning liikmete tegevusi raamistaks kodukord.

Feministliku suunitlusega grupe on Eestis vaid kaks, millest üks on avalik, teine aga salajane ning vaid kindlale seltskonnale teada. „Virginia Woolfi“ grupp on uuritud gruppidest avalik grupp ning toimib sarnaselt teiste maailmavaateid või hoiakuid eristatavate gruppidega. Inimesed saavad tänu grupi avatusele ülevaate ka enne liitumist toimunud aruteludest ning kellelgi ei ole kohustust liituda, kui soovitakse üksnes olla kursis arutatavate teemadega, kuid ei soovita neid oma uudisvoogu saada. See näitab teemade ja grupi avatust, sest arutelu on kõigile nähtav. Nimetaksin taolisi grupe pool-avalikeks, sest informatsiooni antakse küll välja, kuid mitteliikmetel puudub võimalus arutelu osaleda. Facebooki enda liigituse alusel on aga kõik sellised grupid siiski avalikud.

1.5 Modereerimine

„Virginia Woolfi“ grupis on Facebooki andmetel 13 moderaatorit (2018 mai seisuga). Nende ülesanneteks on tagada grupi toimimine, kodukorrast kinnipidamine, liikmete vastuvõtmine ning väljaarvamine.

Kuigi Facebook ise kasutab grupi haldajate kohta nimetust admin ehk administraator, siis kasutan selle asemel töös rohkem sõna moderaator, mis on kontekstis sobivama tähendusega. Seda sellepärast, et tegemist on inimestega, kellel on võimalus hallata ja juhtida grupi postitusi, kommentaariumi ning sealset arutelu. Samuti uurin oma töös üldiselt Facebooki gruppide modereerimist, mitte nende administreerimist.

Käesoleva töö juures olen muuhulgas keskendunud modereerimisele. On leitud, et modereerimine on kommentaariumi jälgimine ja vajadusel ka sekkumine ebasobivate kommentite kustutamise, kommentaatorite korralekutsumise või blokeerimise näol (Arras,

2007). Moderaatorite ülesanded võivad aga vastavalt grupile olla erinevad. Selle eest, et hirm isolatsiooni ees kaoks, grupp toimiks ning arvamuste paljusus oleks tagatud, võiksid gruppides vastutada moderaatorid.

Veebiväljaannete kontekstis on väljaande kommentaariumi moderaatoril üsna kindel funktsioon. Moderaatoriks võib olla ka online-toimetuse toimetaja, kes muude ülesannete hulgas jälgib ka kommentaare ning vastutab ebasobivate kirjutiste eemaldamise eest (Arras, 2007). Siiski, kuna käesoleva töö juures on uurimise all Facebooki grupp, mitte veebiväljaanne, siis eraldi toimetajat neil ei ole, kuid grupi haldajaks ning postituste ja kommentaaride toimetajaks võib moderaatoreid kutsuda küll.

Selleks, et erineva suunitlusega grupid toimiksid ja moderaatoritel oleksid ülesanded, on vaja eelkõige liikmeid, nende valmisolekut aruteludes osaleda ning nende mõistvat suhtumist. Ei ole reaalne, et oma 1000 või rohkema liikmeskonnaga grupp toimiks eriarvamusteta. Samuti ei ole reaalne, et kõik iga postituse juures oma arvamust avaldaksid või reageeriksid. Nii nagu üldises avatus ruumis, on ka virtuaalruumis vaja masside haldamiseks reegleid. Kui vestluses on osalejaid palju, muutub oluliseks arutelu juhi roll. Samamoodi on see virtuaalkeskkonnas. Kommentaare kirjutades ja lugedes ei pruugi aru saada, kas keegi juhib vestlust või mitte ning tavaline osaleja ei mõtlegi sellele, et keegi võiks diskussiooni suunata. Siinkohal näen, et moderaatori roll võiks ideaalis olla see, et jälgitakse vestluse suunda, tagatakse arvamuste paljusus ning erinevate inimeste hoiakute väljendamine.

Kui moderaatori ülesanne on ainult kustutada need kommentaarid, mis tema enda vaadetega või grupi meelsusega ei sobi, siis on tegemist pigem tsenseerimisega. Sellisel juhul toimub vestlus küll vabas arutelu vormis, kuid ideaalset vestlussituatsiooni ning arvamuste paljusust ei tagata. Samuti on sellisel juhul moderaator see, kes võrdleb kommentaari sisu enda isiklike tõekspidamistega ning langetab otsuse, milline arvamus gruppi sobib ja milline mitte.

Kuigi Habermas oma ideaalse vestlussituatsiooni teoorias lähtus füüsilisest ruumist ning vestlusest, siis võib seda kõrvutada ka virtuaalse keskkonnaga, mille puhul on erinevuseks see, et keegi ei suhtle omavahel näost-näkku ning emotsioonid on edastatavad üksnes kommentaaride ja reageeringute alusel. Habermasi ideaalse vestlussituatsiooni alapunktid võivad virtuaalkeskkonnas olla isegi lihtsamini teostatavad, sest inimesed tunnevad end anonüümselt ning saavad oma hoiakutele erinevat tagasisidet. Suure liikmeskonnaga gruppides on aga kõigi kasutajate arvamused, avameelsust ning kriitikat keerulisem tagada.

2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Käesoleva uuringu eesmärk on mõista, kuidas toimivad arutelugrupid ning mis rolli mängivad moderaatorid Facebooki grupi avatud arutelude juures. Soovin eelkõige kinnitada või ümber lükata seminaritöö käigus valminud skeemi ning analüüsida, kas skeemi alusel on ideaalse vestlussituatsiooni kujunemine võimalik.

Testin töö käigus hüpoteesi, mille kohaselt sotsiaalmeedia grupe võib kutsuda uuteks demokraatlike vestluste kasvulavadeks. Tahan saada selgust, kuidas toimib kindla kodukorraga grupis avatud arutelu ning mis rolli mängivad selle saavutamise juures kaasa moderaatorid.

Uurimisküsimused antud töö juures:

- 1) Kuidas toimub arutelu Facebooki grupis, millel on kindlad reeglid ja moderaatorid?
- 2) Millistest põhimõtetest lähtuvad moderaatorid grupi vestlusi modereerides?
- 3) Kuivõrd võib täheldada, et jälgitakse ideaalse vestlussituatsiooni põhimõtet? Kuivõrd lähtutakse arvamuste paljususest?

Seminaritöö põhjal nägin, et modereerimisel on olulised mitmed aspektid (Orgse, 2018). Selleks, et aga analüüsida valitud grupi näitel toimuvat modereerimist, koostasın meetodi testimisel saadud vastustest skeemi (vaata skeem 1 lk 21). Skeem annab edasi mõtet, kas ja kuidas toetatakse modereerimise abil ideaalse vestlussituatsiooni teket.

Otsustasin skeemi jaotada etappideks, sest liikmeks saamine, vestluses osalemine ning vestluse nii-öelda tsenseerimine on kõik grupis olemise osadeks. Üks etapp viib teiseni, kuid moderaatoritel võivad olla etappides erinevad tõekspidamised ning otsuste langetamise põhimõtted.

Esimene etapp on eelvalik, sest selleks, et grupiga liitudasooijad vastu võetaks, tuleb moderaatoritel teha otsus, kes vastu võetakse. Nool alumisele kastile on suunatud eelkõige seetõttu, et kui näiteks liitujaid on korraga palju, mainitakse seda moderaatorite salajases grupis ning jagatakse töökoormust. Teine nool viib etapini, kust algab vestluse loomine, arendamine

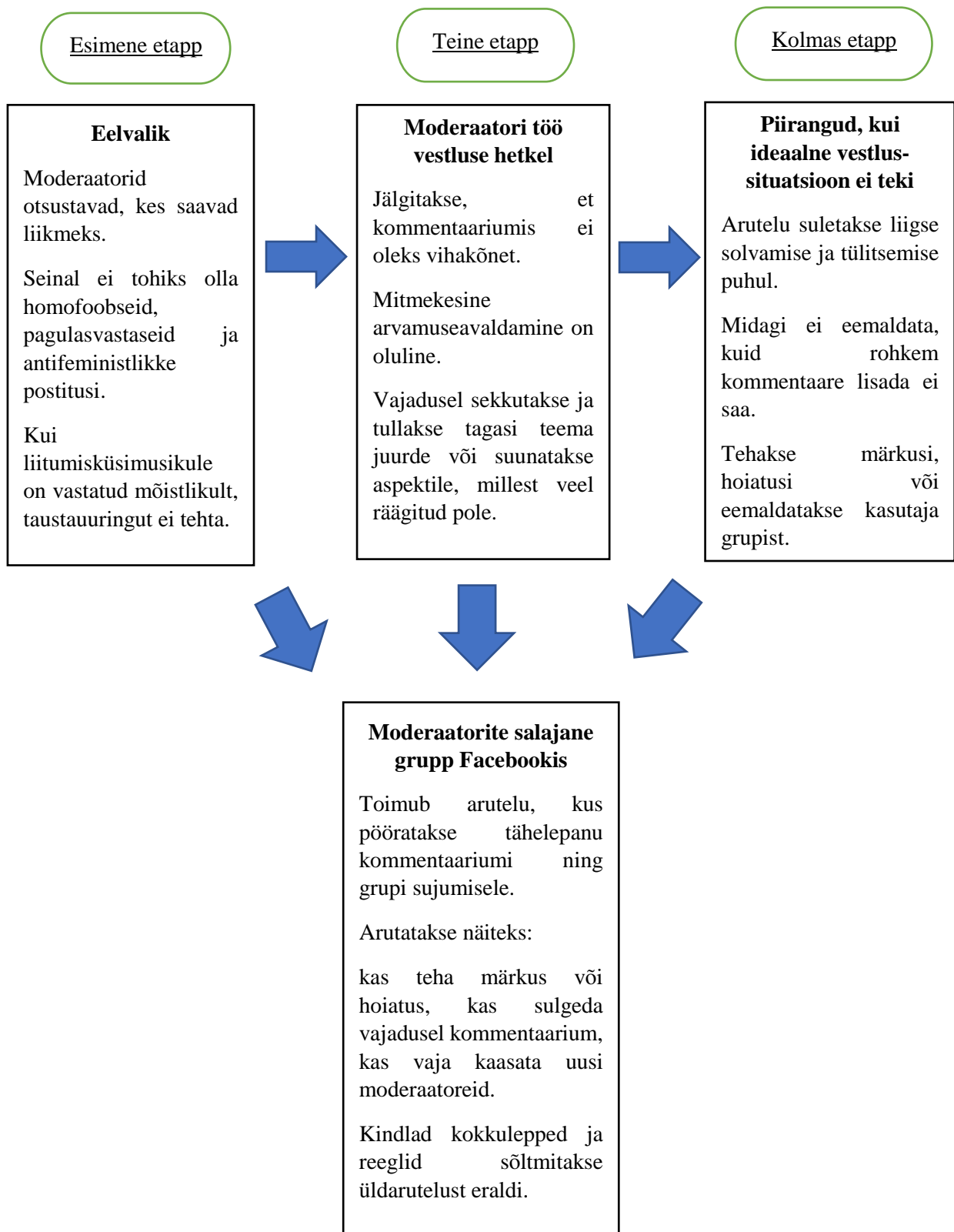
ning jälgimine. Kui mõni kasutaja ütleb midagi kriitilist, solvavat või koheselt tähelepanutõmbavat, mainitakse seda moderaatorite grupis ning pööratakse inimesele rohkem tähelepanu. Seal algab arutelu, kas kasutaja üldse läks üle piiri või mitte ning mida edasi teha.

Kolmandas etapis on toodud välja olukord, kui ideaalne vestlussituatsioon ei toimi või kui tuleb inimesi hoiatada ning märkusi teha. Kõik need otsused tehakse üldjuhul samuti moderaatorite salajases grupis, mistõttu on etapp ühendatud ka alumise kastiga.

Tehtud skeemi alusel saan analüüsida, kuidas toimub arutelu ja otsustamine moderaatorite vahel, millised on reeglid, kokkulepped, tavad ja kodukord, milline on liikmete vastuvõtmise ja väljaarvamise kord ning rikkumiste sanktsioneerimise viis (kuidas saab moderaator liikmeid korrale kutsuda ja mis juhtudel).

Minu ülesanne on käesoleva töö abil jõuda mudelini, kuidas toimub Facebooki grupis modereerimine ning selgitada, kas mudel toetaks Habermasi ideaalse vestlussituatsiooni kujunemist.

Skeem 1. Ideaalse vestlussituatsiooni tagamine Facebooki grupis. Tehtud intervjuu alusel. (Orgse, 2018)

3. VALIM JA MEETOD

Selleks, et saada vastuseid oma uurimisküsimustele, valisin meetodiks intervjuud grupi moderaatoritega. Intervjuude abil sain teavet grupi olemuse ja modereerimise kohta. Sain moderaatoritelt uurida, millised artiklid ja postitused on oodatud, mis stiilis ja millise rõhuga. Kui palju ja mis põhjusel peavad nad kommentaare ning postitusi eemaldama ning kuidas on sotsiaalmeedias tegutsev grupp aja jooksul muutunud.

Eraldi kindlat valimit ma Facebooki grupi sees ei teinud, sest rolli mängis see, kes moderaatoritest oli nõus intervjuud andma. Valisin Facebooki grupi „Virginia Woolf sind ei karda!“ sellepärast, et grupp pakkus huvi, toimus aktiivselt, moderaatorid olid nähtaval ja kättesaadavad ning nende roll esmapilgul ehk raskesti mõistetav.

Intervjuu valisin uurimismeetodiks sellepärast, et ilma eelteadmisteta ei pruugi mõista, mis ülesanded on moderaatoritel ning kui palju ja mis juhtudel võetakse sõna ning reageeritakse. See kriteerium tagas selle, et sain rohkem teavet kui Facebook ise välja annab. Tavaliikmena ei pruugi näiteks erinevaid hoiatusi ning liikmete väljaarvamisi tähele panna.

Intervjueeritavatega ühendust võttes jälgisin, et tegemist oleks pigem pikaajaste kogemustega moderaatoritega. Kui grupi valisin välja isikliku huvi tõttu, siis isikud, kellega intervjuu teha, valisin välja juhusel alusel. Üritasin aga tagada selle, et sõna saaksid mõlemast soost moderaatorid.

Selleks, et oma intervjueeritavatele nõusolek saada, võtsin moderaatoritega Facebooki teel ühendust. Saatsin kirja, milles tutvustasin end ja oma bakalaureusetöö teemat ning põhjendasin, miks just nendega sooviksin vestelda.

Lähtusin oma töös ka põhimõttest, et kvalitatiivsetes uuringutes, kus tegeletakse inimeste isikliku ja sotsiaalkogemuse uurimise, kirjeldamise ja tõlgendamise, püütakse mõista pigem väikese arvu osalejate maailmavaadet kui kontrollida mingi eelnevalt püstitatud hüpoteesi paikapidavust suure valimi kaudu (Laherand, 2008: 20). Teisisõnu tahtsin kolme moderaatori mõtete abil saada nende kogemustest lähtuvalt vastuseid oma uurimisküsimustele, mitte ei teinud küsitlust kõikidele moderaatoritele.

Otsustasin valida just intervjuud, sest leian, et küsitluse käigus oleksin saanud teistsugused tulemused. Küsitluse käigus annaksin ette vastusevariandid, kuidas nad saavad käituda ehk neile võib olla tajutav, millised on nii-öelda õiged vastused. Tekivad kujutlused ideaalist, hakatakse võrdlema ning see omakorda kallutab tulemust. Vestluse käigus saan aga teada, mida moderaatorid päriselt teevad ning kuidas oma rolli näevad. Samuti ei vaja ma otseselt arvulisi andmeid ega iga moderaatori täpset rolli, vaid inimeste mõtteid ja kogemusi.

„Intervjuu on ainulaadne andmekogumismeetod, sest siin ollakse uuritavaga vahetus keelelises interaktsioonis. See seik võib olla uurimuse eeliseks, aga ka puuduseks“ (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2007: 191). Just seda põhimõtet pidasin silmas oma meetodit kasutades, sest ka intervjuu jooksul võib inimesi keeleliselt valesti tõlgendada või nende vastuseid küsimustega suunata.

Suurimaks intervjuu eeliseks peetakse ainekogumise paindlikkust ja võimalust saada vastuseid täpsustada ning esitada lisaküsimusi (Hirsjärvi jt, 2007: 192). Samuti annab intervjuu võimaluse näha vastaja näoilmet, žeste ja seeläbi on võimalik mõista rohkem tähendusi ja tõlgendamisi viise (*Ibid.*). Kõik need muutsid vestluse oma olemuselt vahetuks ning andsid võimaluse minna teemasse süvitsi. Pidasin aga meeles, et intervjuuerija-intervjuueritava suhe on midagi enam kui lihtsalt vestlus mingitel teemadel: intervjuueritaval tuleb end avada võõrale inimesele, mistõttu peab ta olema kindel, et tema isiklikud mõtted ja tõlgendused satuvad usaldusväärse inimese valdusse, kes neid ei kuritarvita (Lepik, Harro-Loit, Kello, Linno, Selg, Strömpl, 2014).

Intervjuu annab võimaluse inimestega ka hiljem kontakti võtta ning viia läbi uus uuring või lihtsalt vastuseid täiendada ning üle kontrollida. Valisin meetodiks süvaintervjuu. Kuigi olin valmis teinud intervjuu kava teemaplokkide alusel, lähtusin intervjuud läbi viies sellest, kuidas vestlus kulges. Põhjus, miks eelistasin avatud intervjuud seisnes selles, et see sarnaneb kõikidest intervjuu liikidest kõige enam hariliku vestlusega (Hirsjärvi jt, 2007: 196). Ma ei soovinud valida fookusgrupi intervjuud, sest sellisel juhul ei oleks tegemist personaalsete intervjuudega ning ma ei oleks kõikide arvamusid ehk niivõrd täpselt teada saanud, vaid oleksin saanud üldisema arutelu või näiteks üksteisega nõustumise.

Kuigi raamatu „Uuri ja kirjuta“ autorid kirjutasid, et süvaintervjuu eeldab tavaliselt mitmeid intervjuuerimiskordi ja põhjalikku koolitust, siis leian, et oma seminaritöö raames sain kinnitust, et valitud intervjuu kava on piisav, kuid alati jäi võimalus ka uueks intervjuuks ja üleküsimiseks.

Intervjueerimise eesmärk ei ole süvitsi saada vastuseid küsimustele või testida hüpoteesi ega ka seda hinnata, vaid huvi mõista teise inimese kogetud kogemusi ning nendest saadud mõju ja tähendusi (Seidman, 2006: 9). Siinkohal saan mõtet kõrvutada enda tööga, sest soovisin samuti saada aimu inimese kogemusest ja mõtetest olles grupi moderaator, kuid ei esitanud otse oma uurimisküsimusi ega otsinud vesteldes hüpoteesile tõestust.

Intervjuu kava koosnes neljast küsimusteplokist:

- 1) Sissejuhatav ning inimest ennast kirjeldav osa – miks on intervjueeritav grupi liige, miks on moderaator;
- 2) Gruppi selgitavad küsimused – kuidas grupp toimib, mis on eesmärk, kes on liikmed;
- 3) Moderaatori rolli selgitavad küsimused – mida tuleb modereerida, mille alusel ning mida tehakse;
- 4) Üldine arvamus arutelukultuuri kohta – kuidas intervjueeritav ise näeb modereerimise mõju ning avalikku arutelu ühiskonnas ja sotsiaalmeedias.

Arvestasin intervjuu kava puhul sellega, et erinevad teemaplokid aitaksid vestlust paremini fookuseerida ning loogiliselt edasi arendada. Et saada aimu intervjueeritavate kogemustest ning nende arvamustest, uurin lisaks nende rollile grupis ka üldist hoiakut teema ja grupi suhtes.

3.1 Intervjuude analüüs

Tegin intervjuu kolme „Virginia Woolfi“ grupi moderaatoriga ning järgisin seminaritöö raames koostatud intervjuu kava. Otsustasin piirduda vaid kolme intervjuuga, sest kõik intervjueeritavad andsid vesteldes väga põhjalikke vastuseid ning sain hea ülevaate nende tegemistest ja põhimõtetest. Pärast kolme intervjuud olin saanud piisavalt materjali töö koostamiseks, mistõttu ei näinud vajadust otsida intervjueeritavaid juurde.

Intervjuud sujusid kõikidel juhtudel lodusalt ning toimusid pigem tavapärasest vestlusvormis. Kõik kolm inimest olid väga huvitatud töö teemast ning rääkisid vabalt enda kogemustest ning põhimõtetest. Oli küsimusi, mida ei olnud vaja esitada, sest intervjueeritav vastas neile ise. Mõne küsimuse puhul tuli aga küsida täpsustusi.

Väga suurt rolli mängis intervjuu puhul see, kus vestlus toimus. Mida kärarikam oli asukoht, seda raskem oli keskenduda ning iga detaili tähele panna. Kõik intervjuueeritavad olid aga nõus vajadusel vastama hilisematele lisaküsimustele ning tundsid ka ise valmiva töö vastu huvi.

Intervjuu kava üldjoontes töötas, sest kõikidelt said küsitud täpselt samad küsimused, küll aga mitte alati samas järjekorras – sõltuvalt sellest, kuidas inimesega vestlus sujus. Ühine kõikide vestluste puhul oli see, et kui kõik küsimused olid küsitud, läks arutelu edasi, mis näitas, et tegemist oli sujuva ning vabas vestlusvormis tehtud intervjuudega. Sain ülevaate nii inimeste enda motiividest ja põhimõtetest moderaatorina kui ka üldistest hoiakutest, kuidas grupp on seni toiminud ja kuidas võiks edasi toimida.

Intervjuude analüüsimisel pidasin silmas eelkõige oma uurimisküsimusi. Kasutan tulemuste osas horisontaalset analüüsi. Juhtumiülese ehk horisontaalse analüüsi (cross-case analüüs) korral vaadeldakse samal ajal mitut analüüsitavat juhtumit. Näiteks kogutakse erinevatest intervjuudest kokku kõik konkreetse teema kohta käivad tekstiosad ja võrreldakse selle teema käsitlemist kõigi kogutud intervjuude lõikes (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Taoline võrdlusvõimalus loob eeldused mõnevõrra suuremaks üldistatavuseks. Eesmärk oli analüüsi kaudu leida intervjuudest läbivad teemad, erinevad hoiakud ning põhimõtted. Seda kõike intervjuude transkriptsioonide põhjal.

Lisaks sidusin intervjuueeritavate räägitu oma analüüsiskeemiga, lähtuvalt sellest, millistena nägid nad enda ülesandeid. Otsisin iga intervjuueeritava tekstist välja materjali, mis täiendaks või lükkaks ümber minu loodud skeemi. Kolme intervjuu mõte oli näha erinevaid elemente ning lisada intervjuude põhjal skeemile juurde detaile.

Intervjuud kestsid kõik keskmiselt poolteist tundi ning intervjuueeritavatele on järgnevalt antud koodid nendega vestlemise järjekorras: M1, M2 ja M3.

4. TULEMUSED JA JÄRELDUSED

4.1 Moderaatorite roll „Virginia Woolfi“ grupis

Intervjuude alusel toon välja, kuidas moderaatorid kirjeldavad enda rolli, millisena määratlevad ideaalset vestlussituatsiooni ning kuidas on arutelukultuur ühiskonnas ja grupis aja jooksul muutunud. Kuigi kõik intervjuueeritavad olid ühel meelel, et arutelu toimib grupis hästi ning selle tekkeks ei pea otseselt vaeva nägema, toodi välja erinevaid mõtteid, mida võib analüüsida ideaalse vestlussituatsiooni tekitamisel.

Näiteks selgitas moderaatorite hoiakut ja ideaalset postitust hästi M1:

„Me oleme võtnud selle suuna, et moderaator vähem keelab ja käseb, pigem suunab arutelu. Klassikaline postitus on selline, et üleval on teema ja siis hakatakse lisama mõtteid, kas oma personaalsest elukogemusest või samal teemal loetust.“

Seega lastakse osalejatel vabalt postitada ning oodatud on kõigi kommentaarid ja teemakohased mõtted.

Ideaalset vestlussituatsiooni tagamist kirjeldas ka M2:

„Ma ei tahaks, et pikas plaanis, sellised reeglid, mida meie seame, oleksid kuidagi meie spetsiifilised reeglistikud, näiteks Virginia Woolfi ja veganite grupi reeglistik, vaid et see oleks üldine viis, kuidas suhelda internetis ja muidu ka. Kasutad inimese kohta õiget nime ja ei solva teda, ei vannu, arvestad, et ta ei saa sinu sõnadest võib-olla samamoodi aru ja püüad selgitada.“

Vastus näitas, kuidas on intervjuueeritava arvates võimalik tagada viisakas arutelu ning see on kindlasti eelduseks ka ideaalsele vestlussituatsioonile. Võiksime käituda vestlussituatsioonides viisakamalt ja üksteisega arvestada.

M3 tõi samuti välja viisaka suhtlemise väite, kuid rääkis ka sellest, mille alusel tehakse pakkumine moderaatoritega liitumiseks.

„Kui sa räägid palju kaasa, siis sa hakkad mingisugusel hetkel teistele ütlema, et pidage kinni või et oot-oot, siin peaks tegema nii. Sa tajud ära, kui liige on jõudnud mingisse etappi, et ta üritab hakata korraldama või hakkab korrale kutsuma neid, kes mingit jama ajavad.“

Siin saab uurimustöö raames tõlgendada, et mõned osalejad arenevad ise moderaatoriteks.

Kui oma rolli näevad intervjueeritavad ehk veidi erinevalt, siis sarnaselt nägid kõik moderaatorite peamisi ülesandeid.

M1: „*Võtad vastu liikmeid, teatad teistele ebasobivast käitumisest, teed hoiatusi, arvad inimesi grupist välja.*“

Küll aga olid intervjueeritavatel lisaks tuua selgitusi ja täiendusi.

M1: „*Ma ütleksin, et teen seda sellepärast, et tahan, et moderaatorite hulgas oleks võimalikult palju erinevaid inimesi. Pean enda vaatenurka seal vajalikuks nagu pean kõigi teiste arvamusi vajalikeks.*“

Intervjueeritav peab oluliseks ka moderaatorite omavahelist arutelu. Intervjueeritav M2 nägi enda rolli grupiliikmena suhteliselt sarnasena.

„*Väga suure osa sellest ajast, kui ma seal grupis kommenteerisin, keskendusin sellele, et mingit arutelu sisuliselt edasi viia, korrale kutsuda inimesi, kes käituvad ebameeldivalt või ei kasuta mõistlikke argumente, et tuua välja mingisugused silmakirjalikkused või mainida, kui keegi esindab mittefeministlikke seisukohti.*“

Vastus näitab, millel hoiavad moderaatorid silma peal ning et ka grupiliikmetel võiksid olla sarnased arutelupõhimõtted, mis moderaatoritel. Lisaks selgitas intervjueeritav oma rolli järgmiselt:

„*Ma tunnen, et ma täidan mingisugust kodanikukohust, kui püüan Eestis arendada feminismi kui ideoloogiat ja feministlikku arutelukultuuri, tutvustada teistele omi mõtteid. Peame väga silma peal hoidma, et grupp ei muutuks selliseks kohaks, kus inimesed tulevad lihtsalt ennast välja elama või sõimama.*“

Seega on grupi modereerimine sageli põhimõtteline ülesanne, kus on oluline hoida ka viisakat joont.

Intervjuust tuli välja, et moderaatoriks olemine võib olla aga lisaks huvile ka ainus viis, kuidas olla sotsiaalselt seotud.

M3: „*Olen olnud pikalt lastega seotud ning kuna selliseks sotsiaalseks eluks ei jää eriti laste kõrvalt aega, siis võimaldab grupis osalemine olla infovoos, saan anda panuse ja olla selles kogukonnas.*“

Vastus ühtib väljatoodud gruppides tekkiva kogukonnatundega ja võrgustikuga.

Olles grupi moderaator, kaasnevad sellega õigused ning kohustused. Moderaatoritena omatakse grupis kindlasti ka autoriteeti. Seda selgitas M1 vastus:

„*Grupp on alati moderaatori nägu. Moderaatorile on natuke vähem lubatud, pead arvestama, et kui sina kuskil kommenteerid ja postitad, siis see on grupi nägu.*“

M2 arvamus autoriteedist oli järgmine:

„*Moderaator on selline feminist nagu grupi kodukord ette näeb. Selline lai loor üle erinevate feminismide.*“

Lisaks tõi intervjuueeritav sisse olulise mõtte:

„*Moderaatorina üks asi, mida peab mõistma on see, et sa ei lähe neutraalsele lagedale pinnasele vaid vägagi eksisteerivate sotsiaalkultuurilise struktuuriga maastikule, kus osad inimesed juba on vaigistatud, osad inimesed tunnevad end allasurutuna ja väheväärtuslikena. Tegelik kaasamine tähendab seda, et võimalikult paljude häälte esiletõstmine on vajalik ja selle jaoks on midagi vaja teha.*“ (M2).

Siinkohal ühtib öeldu teooriaosas väljatoodud eliidi arvamuste domineerimise ning vaikusspiraaliga.

M3 leidis moderaatori rolli autoriteedile mõeldes järgmist:

„*Ise pead jälgima, mida ütled, et ei aja suvalist loba. Muudes gruppides võid suvaliselt väljendada aga teades, et sul tuleb (moderaatori) kilbiki kohe taha, siis lihtsalt ei lahmi niisama. Moderaator ei saa seda lubada, et ta eksib. See, mida nimetatakse poliitkorreksuseks, mis minu arust on tavaline viisakus, et üritad tagada selle, et keegi ei saa haiget, et ei oleks seksismi ja rasketest teemadest tuled välja nii, et ei astu ühtegi ämbrisse.*“

Kokkuvõtvalt võib öelda, et intervjuude põhjal on modereerija keegi, kelle sõnad peavad olema väga läbimõeldud ning kes esindabki kogu grupi olemust.

Intervjueeritavad rääkisid, millisel juhul on vaja aruteludesse sekkuda ning kuidas asjasse suhtutakse. Intervjueeritav M2 selgitas:

„See oleneb lõimest hästi palju, kui see on solvanguid täis arutelu, siis ei aita moderaatori sõnad väga midagi. Kui moderaatori sõnad on juures ja mainitakse kommentaariumi kinnipanemist, siis see rahustab üldiselt vestluse maha. Kui moderaator ütleb, et ärge isiklikuks minge või jätke sõnakasutus viisakuse piiresse, siis inimesed üldiselt kuulavad. Samamoodi kui moderaator ikka tõstatab paralleelse küsimuse, uue vaatenurga, siis tihtipeale liigub arutelu sinna alla.“

Siin on väljatoodud mitmed võimalused, kuidas on võimalik moderaatoritel arutelu päästa või edendada. M3 arvamus vaidlustesse sekkumise juures oli järgmine:

„Kuna feminisme on palju, siis seni kuni vaidlus jääb erifeminismide vahele, on kõik väga hea. Juhul kui tuleb keegi ja hakkab vaidlema positsioonilt, mis on naistevaenulik, pädib see sellega, et inimene peab lahkuma.“

Teisisõnu lahkuma ei sunnita mitte eriarvamusel olevaid inimesi, vaid ebaviisakaid ja teisi liikmeid või feminismi mahategevaid kasutajaid.

Nii nagu „Virginia Woolfi“ grupp ise on aja jooksul muutunud üha suuremaks, nii on muutunud keerulisemaks ka selle toimimine. M3 selgitab grupi ajaloolist tausta järgmiselt:

„Alguses oli see ainult lugemisgrupp, kes päriselt koos käis. Seal oli 10-20 inimest ja oli pigem akadeemiline feministide grupp, kes arutasidki mingeid tekste. Mingil hetkel, kui meid sai kokku 700, hakkas grupp päriselt modereerimist vajama, sest pärast meediakünnise ületamist tekkisid trollid.“

Saab järeldada, et modereerimist hakkas grupp vajama siis, kui arutelu muutus ebaviisakaks ning vastuoluliseks.

Kui rääkida aruteludest, siis M1 arvates on „Virginia Woolfi“ grupis arutelud üldiselt mõtestatud, kuid ühiskonnas võiks olla arutelukultuur paremal järjel.

„Meil domineerivad vastandlikud arvamused ja domineerib keskealiste meeste arvamus, olenemata, mis see arvamus on. Arvamuspildis näeb ennekõike mehi ütlemas, kuidas asjad on. Ühiskonnas võiks arvamustepaljusus olla kõvasti suurem ja intelligentsem.“

M2 arvates oleneb grupi arutelu mõtestatus suuresti teemast.

„On sügavaid arutelusid, kus inimesed tõesti õpivad, seda on näha, kuidas inimesed õpivad ja mõtlevad uusi argumente.“

Üldiselt on grupis olev arutelukultuur intervjueeritava arvates arenenud.

M2: *„Kogu see süsteem on tegelikult eesmärgiga pakkuda inimestele mingis grupis turvalist keskkonda. Mitte turvalist mingi ohu eest, vaid võimalust turvaliselt oma mõtteid välja öelda. See on suurimaid prioriteete, mida tahaksin igapäevaelus Virginia Woolfis rakendada.“*

M3 ütles ühiskonna arutelukultuuri kohta järgmist:

„Seoses populismilaine tulekuga on need, kes ei viitsi vaadata, kuidas nad väljendavad, ka väga häälekaks muutunud. Mingi aeg tagasi valiti palju hoolikamalt, kuidas räägiti. Selles mõttes, ei ole arutelukultuur üldse mitte arenenud, vaid on pigem tagasilöökk, mis loodetavasti lõppeb mingi hetk.“

Intervjueeritav tõi välja ka paratamatuse:

„Kui annad inimestele platvormi, kus on võimalik ohjeldamatult vaielda, siis räägivad kõik kaasa, mitte ainult targad ja tublid. Meie oma grupis ikkagi hoiame seda, kui keegi hakkab labaseks muutuma, teeme hoiatuse ja kui inimene jätkuvalt ei räägi korralikult, siis ta lahkub.“

Kokkuvõttes olid kõik intervjueeritavad ühel meelel, et grupis on arutelud üldiselt heal tasemel, kuid alati saab muutuda veel viisakamaks ja mõtestatumaks. Sellel on aga seos ühiskonnaga, kus arutelukultuur vajaks positiivset muutust.

Andsin kirjutatu ning intervjuu katkendite kaudu edasi ülevaate moderaatorite arvamused enda rolli kohta, nende põhimõtetest, ideaalse vestlussituatsiooni tagamisest ning ka arutelude arengust.

4.2 Moderaatorite tegevused modereerimise etappidel

Võttes aluseks seminaritöös valminud skeemi ning intervjuudest saadud vastused, analüüsin missugused ülesanded ning tegevused on moderaatoritel töö erinevates etappides.

4.2.1 Eelvalik

Esimeseks etapiks on eelvalik ehk moderaatoritel tuleb otsustada, kes liitumissoovi esitanutest saavad grupi liikmeteks. Liikmeid võetakse vastu individuaalselt, see moderaator, kellel on parasjagu aega või kellele jäävad liitumissoovitused silma, tegeleb asjaga. Tegemist ei ole ühe konkreetse moderaatori ülesandega, vaid kõikidel vastuvõtjatel on õigus otsustada, kes gruppi sobivad ning kes mitte.

Intervjuus selgus, et näiteks ei võeta gruppi vastu liikmeid, kellel ei ole profiilil ühtegi pilti, postitust ega sõpra nähtaval või kes on jaganud või teinud pagulasvastaseid või homofoobseid postitusi.

M1: *„Meil on reeglid, et kui inimesel on antifeministlikud, naisi alandavad postitused seinal, siis me ei võta vastu. Me ei võta inimesi, kes on EKRE Sõprade grupis ja oleme väga ettevaatlikud pagulasvastaste postituste suhtes.“*

Siinkohal on tegemist inimestele tehtava taustauuringuga ning kuigi moderaatoritel võivad olla siinkohal erinevad põhimõtted, siis üldised reeglid inimeste vastuvõtmisel on kõigile teada.

M3 leidis, et kui varem sai lihtsalt nupuvajutusega liikmeks, siis nüüd tuleb moderaatoril valik kinnitada ning see tehakse vastavalt sellele, kuidas vastatakse liitumissoovi edastades ettetulevale küsimustikule.

„Põhimõtteliselt selle küsimustiku alusel valime, kuna see on nii suureks läinud see mass, siis tundus, et sinna pole tarvis nii lihtsalt sisse saada, las inimene ikka kirjutab, et ta tahab seda teha.“

Põhjus, miks küsitlus teeb valiku kergemaks on järgmine: *„elimineerib trollid, robotid või need botid, välismaalased ja inimesed, kes tegelikult ei huvitu asjast.“* (M3).

M2 tõi välja veel olulisi eelvaliku punkte:

„Tähis on see, kuhu gruppidesse inimene kuulub. Kui ülejäänud grupid on paremäärmuslikud, homofoobsed või antifeministlikud, siis näeme, et ta ilmselgelt tuleb provotseerima või materjali koguma ja siis ei taha teda sinna lasta. Samuti ei võta vastu tühje profiile, kui näeme, et on fakeprofiilid, tehtud paar päeva tagasi, sõpru ega pilte pole.“

Sarnaselt ütles ka M1:

„Kui on inimene, kellel pole profiilipilti või konto on loodud neli päeva tagasi, siis ei võta vastu.“

M3 tõi küsimustiku täitmise juures välja ka keeleoskuse olulisuse:

„Kui inimene suudab eesti keeles öelda, et teda feminism huvitab, siis ta saab sinna sisse.“

Sellest, kuidas küsimustikule vastata, sõltub ka moderaatorite edasine tegevus. M1 ütles:

„Kui sa oled küsimustele normaalselt vastanud, siis me ei hakka taustakontrolli tegema ja võtame kohe vastu.“

Valiku osas ollakse tegelikult aga üpris leebed.

„Üldiselt on õigus selles osas, et me enamuse võtame automaatselt vastu, aga kui on ohumärgid, siis käitume ettevaatlikult.“ (M2).

Seda seletas intervjuueeritav järgmiselt:

„Kui kodukorda vaadata, on seal välja toodud, et liituma on oodatud inimesed, kes peavad end feministiks või on huvitatud sellest maailmavaatest. Kui mõne moderaatori käest küsida, siis nemad võtavad seda isegi laiemalt. Tegelikult on oodatud kõik, kes ei hakka reeglitevastaselt käituma, olgu ja tehku, mida tahavad.“

Vastus näitab, kes on liikmeteks oodatud ning kui avatult suhtuvad sellesse moderaatorid.

Võib öelda, et grupi kujunemise etapis on tegemist avatud keskkonnaga, kuhu on oodatud kõik huvilised, kes on nõus järgima viisaka suhtluse reegleid ja soovivad arutellu panustada. Avatus tagatakse liitumissoovide aktsepteerimisega ning selgete ohumärkide olemasolul tehakse täiendav taustakontroll liitudasooija Facebooki kontol.

4.2.2 Moderaatori töö vestluse hetkel

Teiseks etapiks on moderaatorite töö vestluse hetkel ehk postituste ja kommentaariumi jälgimine. Moderaatori üheks ülesandeks on hoida silm peal inimeste suhtumisel.

M1: „*On teatud väljendid, mis kohe moderaatorite tähelepanu püüavad. Üks nendest on „pseudoteema“, nii pea kui keegi ütleb kuskil, et see on pseudoteema, siis see on kõrgendatud tähelepanu all.*“

Õeldu näitab, et moderaatorid pööravad tähelepanu nii postituste kui ka kommentaaride sõnastustele ja hoiakutele. M2 tõi välja, et loeb grupi postitusi üldjuhul vähem, pigem jälgibki just kommentaare, sest selle kaudu tuleb ka väärt arutelu. Ta lisas:

„*Moderatorid ei sekku, kui arutelu on kvaliteetne ja huvitav.*“

Küll aga võib seda alati teha.

„*Kui on aega ja arutlusel on selline teema, et tahaks, et saaks asja, on alati võimalik juurde rääkida, arvamust avaldada, linke panna artiklitele, mis seda teemat täiendavad.*“ (M3).

Vastus näitab, et moderaatoritel ei ole kohustust kõikjal kaasa rääkida, kuid sageli märgatakse ise kohti, kus saaks arutelu edendada. Arvamuste paljusus ning mõtete ja kogemuste jagamine on grupis igati oodatud.

M1: „*Vahel oleme öelnud, et asi läheb liiga ühekülgseks ning et äkki peaks rääkima ka sellest. Hea postitus on see, et keegi postitab ja seda hakatakse täiendama ja laiendama, kas tuuakse enda kogemus või midagi, mis on kuskilt kuulnud või loetud.*“

M2 tõi näite, mis olukord moderaatoriele kõige rohkem muret teeb.

„*Üks pool siis kõigepealt mõnitab teist või sõimab kedagi, kasutab vale terminoloogiat või ütleme solvab kedagi. Siis mõtled, et okei, püüame olukoda lahendada ja siis kerid alla ja vaatad, et teine on täpselt sama vastu teinud.*“

Kui märgatakse taolist solvamist, siis moderaator saab teha järgmist:

„*Kui moderaator ütleb, et ärge isiklikuks minge või jätke sõnakasutus viisakuse piiresse, siis inimesed üldiselt kuulavad. Samamoodi kui moderaator tõstatab paralleelse küsimuse, uue vaatenurga, siis tihtipeale vaidlus liigub sinna alla.*“ (M2).

Roll on ka grupiliikmetel endal, kes saavad moderaatoreid nii-öelda appi kutsuda.

M3: „*Enamasti kui kellelegi minnakse näiteks sõnadega kallale, siis see keegi hüüab oma tuttavale moderaatorile ja kutsutakse appi. Vahel on ka see, et teatatakse, et kuskil on mingi sodi ja palutakse maha võtta.*“

Etapp koosneb kommentaariumi tekkimisest ning selle jälgimisest. Selles etapis pööratakse tähelepanu liikmetele, et ei käitutaks ebasobivalt ning vajadusel kutsutakse inimesi korrale. Moderaatorite roll ei pea olema selles etapis aktiivne – nad võivad olla ka nii-öelda jälgivad taustajõud, kes sekkuvad vaid ohumärkide korral.

4.2.3 Abinõud, kui ideaalset vestlussituatsiooni ei teki

Kolmandas etapis võetakse kasutusele abinõud, kui lõimedes ei teki ideaalset vestlussituatsiooni või kui moderaatoritel on vaja sekkuda. Näiteks on vaja sekkuda siis, kui viisaka arutelu asemel hakatakse üksteist solvama.

M2: *„Kustutame üldiselt kommentaari/postituse siis, kui on tõsine solvang kellelegi, mis võib tekitada ka teistes liikmetes ebaturvalise tunde või kui on mingi troll, kes tuleb provotseerima.“*

Teisisõnu üldjuhul ainult siis hakatakse inimese öeldut kustutama või talle hoiatust tegema, kui tema arvamus ei ole viisakalt väljendatud.

Kommentaari kustutamist intervjuueeritavate sõnul grupis tihti ette ei tule, seda tehakse vaid siis, kui tegemist on topeltpostitusega. Üldiselt suletakse vajadusel arutelu, kui inimesed hakkavad liialt mõtlematuid kommentaare kirjutama ja tülitsema.

M1: *„Me ei kustuta kommentaare, sest siis jäävad alles vastused sellele kommentaarile. Sageli võivad nõmedal kommentaaril olla head vastused. Kõigepealt paneme arutelu lukku.“*

Seda kasutatakse juhul, kui kommentaariumis on kord käest ära, kui inimesed ei kuulata enam sõna ja toimub üksteisega tülitsemine.

Moderaatorite hoiakut selgitas M1:

„Me ei taha liiga diktaatorlikku muljet jätta, me ei taha kedagi eemale ajada grupist, kui just ei anta põhjust. Teeme pigem hoiatusi, märkusi ja nii. Üldiselt kes märkab, see annab teistele moderaatoritele teada ja siis hoiatab või viskab välja, muidu pole õiglane.“

M3 täpsustas siinkohal:

„Üldiselt oleme võtnud nii, et peab olema kolm moderaatorit, kes peavad andma nõusoleku, juhul kui keegi välja visata.“

Toodi aga välja:

„Kõige lihtsama noomituse, märkuse tüüp on: loe kodukorda“ (M1).

Siinkohal on oluline ka see, mida lastakse postitada ja mida mitte. Näiteks mainis M2, kuidas feministlikul huumoril on väga suur roll, kuid seda peab olema mõõdukalt.

„Kui on liiga palju erinevaid meeme, mis hakkavad sinna lehele jõudma, siis me enamasti kustutame need ära, sest see ei arenda diskussiooni, kui pole mingisugust juttu või küsimust sellega seoses.“

Arutelu jälgimise juures tõi M1 välja, et kommentaariumis on arutelu rahustamiseks ja suunamiseks oluline põhimõte:

„Räägime nüüd asjast, räägime probleemist, mitte inimesest, isiklikust antipaatiast.“

Samuti on oluline mõte:

„Kui on keegi, kes lihtsalt põhimõtteliselt iga teema peale tahab vastanduda, siis moderaatorid kaaluvad, kas seda inimest on gruppi vaja, kes igasse vestlusesse läheb vaidlemise ja vastandamise eesmärgiga, midagi positiivset öelda ei olegi, kes käib ja kommenteerib ainult selleks, et välja elada, siis tekib küsimus, et miks ta siin on“ (M1).

Teisisõnu etapp koosneb valikutest, mida moderaatorid saavad arutelu suunamisel või liikmete korralekutsumisel teha. Pigem kasutatakse nii-öelda pehmemaid meetodeid ning liikme eemaldamise otsuse saavad teha vaid kolm moderaatorit koos põhjendatud juhtudel.

4.2.4 Moderaatorite salajane grupp

Moderatoritel on Facebookis loodud veel eraldi salajane grupp, kus toimuvad kõik grupi modereerimisega seotud arutelud.

M1: *„Seal me arutamegi igapäevaselt vastuvõetud liikmete arvu, kui keegi käitub sobimatult, kas teha hoiatus ja nii. See on väga demokraatlik protsess, keegi üksinda midagi ei otsusta. Sageli isegi hoiatuse teksti postitame sinna ja küsime, kas sobib. See oli ka osaliselt põhjus, miks see grupp loodi ja moderaatoreid juurde tekkis, et oleks arvamuste paljusus.“*

Vastus näitas, et intervjuueeritava hinnangul on tegemist demokraatliku aruteluga Facebookis ning selleks, et grupi reegleid täidetaks, arutlevad moderaatorid salajases grupis kõikide juhtumite üle eraldi.

Põhjuseid moderaatorite gruppi kirjutamiseks on seetõttu mitmeid.

„Kõik, mis moderaatorite gruppi jõuab, on see, kus inimesed on liiale läinud oma argumentidega või sõnavaraga.“ (M2). „Seal me arutame ja kui kuskil on mingi jama, siis hüüatame. Kui arutelu läheb hulluks, kutsume teised ka vaatama ja otsustame koos, mis annab teha.“ (M3).

M1 lisas, et on teatud teemad, mis on toksilised ja lähevad käest ära.

„Mingite teemadega on nii, et keegi postitab ja moderaatorite grupis kirjutatakse, et pange nüüd tähele, keegi kirjutab, hoidke nüüd silma peal.“

M2 tõi välja, mida veel märgata ning teiste moderaatoritega jagada:

„Tuua välja mingisugused silmakirjalikkused või mainida, kui keegi esindab mittefeministlikke seisukohti.“

Salajases grupis toimub ka uute moderaatorite otsimine. Selleks, et moderaatoreid juurde saada, tehakse grupis soovitude kogumine ja hääletus.

„Avatakse uus postitus, kui meid on väheks jäänud või nähakse, et meil on vähe aega. Uuritakse, kes on teile grupis silma jäänud kui aktiivsed ja mõistlikud postitajad.“ (M1).

Peamiselt vaadatakse sobivaid kandidaate sõnavõtude alusel, M2 tõi näite moderaatoriks küsimise kohta:

„Vaatame, et sa siin aktiivselt võtad mõistlike seisukohtadega sõna, äkki tahad tulla moderaatoriks.“

M3 rääkis siinkohal järgmist:

„Sa tajud ära, kui liige on mingisse etappi jõudnud, et ta üritab hakata korraldama või hakkab korrale kutsuma neid, kes mingit jama ajavad.“

Lisaks tuleb moderaatoritel salajases grupis tegeleda ka meediaga.

M1: „Ametlikult kui ajakirjanik tahab midagi grupist võtta, siis peab ta luba küsima. See on ka üks moderaatorite ülesandeid, suhelda meediaga ning kui keegi tahab uurimustööd teha, antakse grupis teada.“

M3: „Kui ajakirjanik tahab teha loo grupi põhjal või kasutab seal midagi, siis tahame, et ta vähemalt postitajaga räägiks.“

Moderatorid ei pruugi aga alati olla kõiges ühel arvamusel, mistõttu võivad ka nende vahel esineda tõsised arutelud ja vaidlused.

M1 leidis: „Moderatorid omavahel ikka ka lähevad tülli, kuid me üldiselt ei vaidle teiste inimeste pärast, vaid võib juhtuda, et keegi moderaator teeb midagi reeglite vastaselt, siis on hästi keeruline.“

M2 leidis aga, et vaidlusi moderaatorite vahel pigem ei ole.

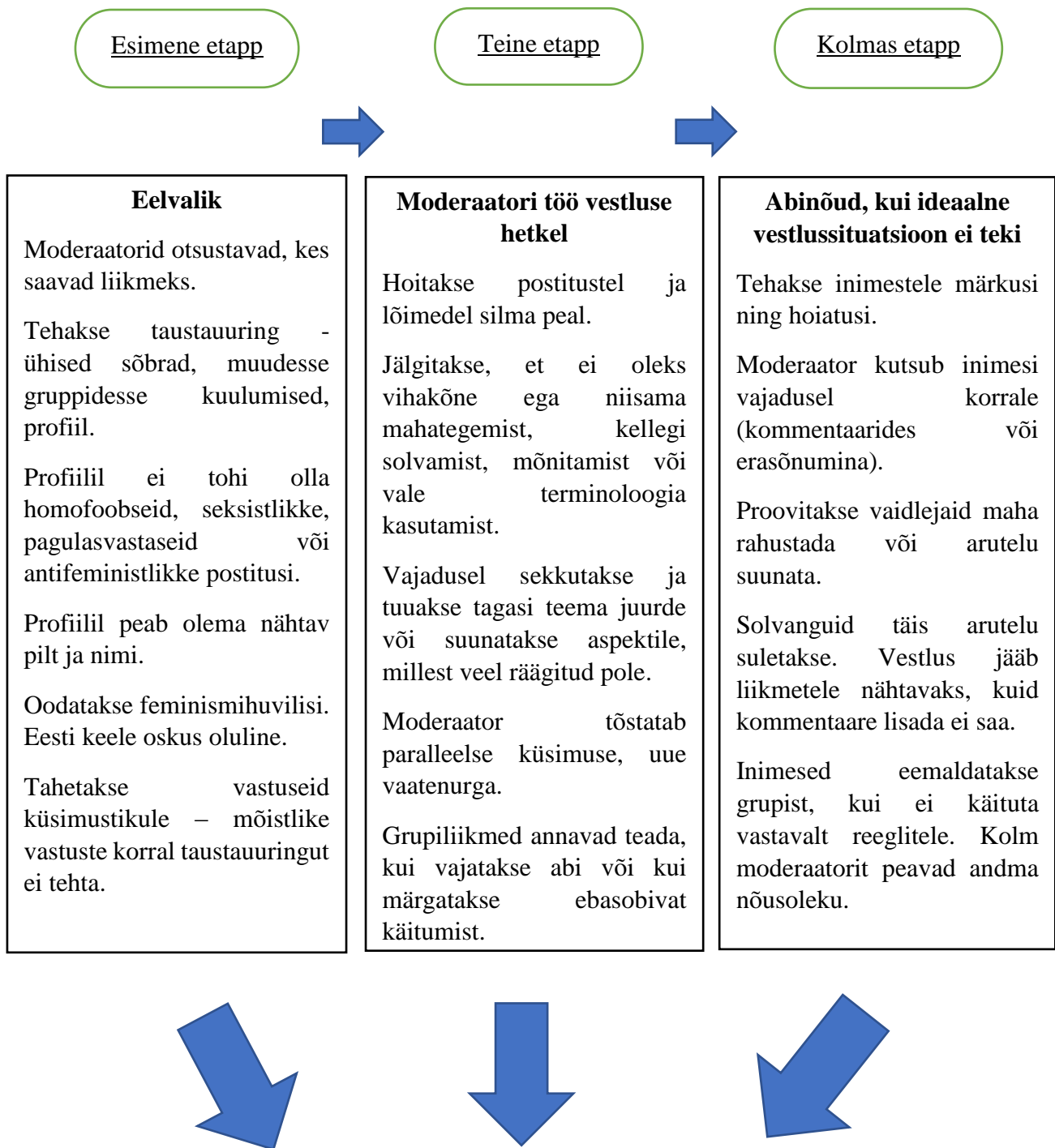
„Me teame kõik, mis on lubamatu ja me teame, missugused arvamused seal grupis võiksid olla. See on pigem selline konstruktiivne üksteise peale ehitamine kui vaidlemine.“

Kokkuvõtlikult on selles etapis toodud kõiki eelnevaid etappe ühendav arutelu, mis toimub üksnes moderaatorite salajases grupis. Salajases grupis lepivad moderaatorid omavahel modereerimise põhimõtted kokku ning arutavad konkreetsete juhtumite üle, millele reageerimine otsustatakse üheskoos.

4.2.5 Kokkuvõtteks: modereerimise skeem

Tulles töö eesmärgi juurde, siis selleks, et mõista, kas minu koostatud modereerimise mudel toetab ideaalse vestlussituatsiooni kujunemist, täiendasin seda intervjuust saadud ja eelnevalt analüüsitud andmetega (vaata skeem 2 lk 39-40). Kõik intervjuueeritavad rääkisid oma ülesannetest nii, et neid sai paigutada mudelisse ning intervjuueeritavad pigem täiendasid üksteist, kui väitsid vastupidist. Seetõttu ei lükanud ma valminud mudelit ümber, vaid lisan tehtu kohta kokkuvõtte ning analüüsin, kas kirjutatu toetab Habermasi pakutud ideaalse vestlussituatsiooni kujunemist.

Skeem 2. Ideaalse vestlussituatsiooni tagamine Facebooki grupis. Täiendatud versioon tehtud intervjuude alusel.

Moderaatorite salajane grupp Facebookis

Toimub eraldi arutelu moderaatorite vahel, kus pööratakse tähelepanu kommentaariumi ning grupi sujumisele.

Arutatakse näiteks:

Kas teha märkus või hoiatus, kas panna lõim vajadusel kinni või tuleb keegi grupist eemaldada. Mainitakse, kui keegi esindab mittefeministlikke seisukohti.

Palutakse mõnel liikmel või lõimel silm peal hoida. Uute moderaatorite leidmiseks küsitakse soovitusi, tehakse hääletusi.

Antakse teada ka meedia kontaktivõtmised ning erinevad uurimused, mis grupis tehakse.

Pöörates tähelepanu oma uurimisküsimuste peatükis toodud eesmärkidele, sain intervjuude sünteesi abil ülevaate, mis rolli mängivad „Virginia Woolfi“ grupis avatud arutelu juures moderaatorid ning millised on nende tegevused modereerimise erinevates etappides. Intervjuude põhjal ilmnes tõsiasi, et moderaatorid ei pea igapäevaselt nägema vaeva, et grupis toimuks arutelu või et tegemist oleks avatud ja mitmekülgse diskussiooniga. Sellele pööratakse tähelepanu ning jälgitakse, kuid peamiselt on moderaatorid nn valvekoera rollis, kes hoiavad silma peal ning kutsuvad vajadusel inimesi korrale. Arutelukultuur feministlikus grupis on seetõttu toimiv, kuigi tuleb teha hoiatusi, inimesi eemaldada või vahel tõsiselt vaielda, siis üldjoontes toimib moderaatorite hinnangul arutelu grupis iseenesest.

Võis täheldada, et moderaatorid, kellega ühendust võtsin, olid kõik ühel meelel selles osas, et grupis toimuvad arutelud on äärmiselt tähtsal kohal ning pidevas arengus. Mõtestatud arutelude ja jagatud maailmavaadete tõttu see grupp nende sõnul toimibki. Võib aga öelda, et Facebooki gruppides toimuvad arutelud on väga laiamõõtmelised. Etteantud kodukord seab küll

automaatselt reeglid ja neid silmas pidades toimivad ka moderaatorid, kuid üldjoontes on tegemist puhtalt viisakusreeglitega.

Moderaatorite jutust võis leida ka veidi erinevaid põhimõtteid või lähenemisi. Näiteks oli erinevaid hoiakuid eelvaliku etapis. M1 arvates on küsimustiku täitmine üldiselt pigem harv nähtus ning kuna see on valikuline, ei pea sellele vastama. Siiski lisas M1: „*Kui sa vastad, on sul tõenäosus palju kiiremini liikmeks saada.*“ M3 arvates aga ilma küsimustikule vastamata enam kedagi nii kergelt vastu ei võeta ning kirjutatu põhjal elimineeritakse need, kes asjast ei huvitu. M2 sõnul võetakse aga enamus inimesi automaatselt vastu, kui ei esine ohumärke. See näitab, et moderaatoritel on eelvaliku osas üldiselt vabad käed ning otsuseid langetatakse vastavalt enda põhimõtetele. Moderaatorid olid aga ühisel meelel liitudasoovijate profiilidel tehtavate taustauuringute osas. Toodi välja sarnased põhimõtted, mida ei taheta liituja profiililt leida ning mis gruppidesse ei tohiks liitudasoojija kuuluda.

Kui jutuks tulid vaidlused moderaatorite vahel, siis oldi veidi erinevatel arvamustel. Üks intervjuueeritav leidis, et moderaatorite vahel üldiselt ei toimu vaidlusi, vaid üksteise mõtete edendamine. Teine leidis aga, et omavahelisi vaidlusi siiski esineb, eriti kui mõni moderaator on käitunud sobimatult. Vaieldakse aga rohkem üksteise, mitte teiste grupiliikmete pärast.

Ühine arvamus oli moderaatoritel enda rolli üle, mis hõlmas nii ülesandeid kui ka laiemalt moderaatori olemust. Liikmete vastuvõtmine, teistele ebasobivast käitumisest teatamine, hoiatuste tegemine, inimeste grupist väljaarvamine – need nimetatud ülesanded kajastusid kõikides intervjuudes. Samuti leidsid kõik, et ühiskonnas toimiv arutelukultuur võiks teha olulisi edusamme.

Küll aga nägid kõik erinevalt oma põhimõtteid, miks nad moderaatori tööd teevad ning mis roll neil modereerijana on. Leiti, et moderaatorina ollakse grupi nägu (M1), kodukorras etteantud feminist (M2) või mingil määral õpetaja või *coach*, kes grupi toimimist ja väljaütlemisi jälgib (M3). Kõigil olid rolli kirjeldamiseks erinevad väljendid ja nägemused.

Intervjuudest võis leida erinevaid suhtumisi ning sõnastusi, kuid ühtegi täiesti vastuolulist ning silmatorkavat eriarvamust intervjuudest leida ei olnud. See näitab, et kolm intervjuud olid piisavalt põhjalikud ja ammendavad, et täiendada skeemi intervjuudest saadud mõtetega.

Tehtud skeem näitab, mille üle tuleb moderaatoritel omavahel arutleda ning mis otsuseid langetada. Peaasjalikult loob skeem ettekujutuse moderaatorite ülesannetest ning üritan seeläbi analüüsida, kas skeemi alusel on võimalik grupis tagada ideaalne vestlussituatsioon.

4.3 Järeldused ja diskussioon

Selleks, et oma saadud tulemustest tuua välja järeldusi, vastan kõigepealt töö uurimisküsimustele ning seejärel seon valminud skeemi oma töö teoreetiliste lähtekohtadega ja analüüsin, kuidas skeem tagab või takistab ideaalse vestlussituatsiooni tekkimist.

Intervjuudest ja skeemist väljatulevad vastused uurimisküsimustele:

1) Kuidas toimub arutelu Facebooki grupis, millel on kindlad reeglid ja moderaatorid?

„Virginia Woolfi“ grupi moderaatorite sõnul toimib arutelu grupis hästi, sest kõik on oodatud kommenteerima ja mõtteid lisama. Reeglite olemasolu tagab korra ning nägemuse grupi toimimisest, moderaatorid aitavad seda hoida ning suunata. Intervjueeritavate hinnangul on tegemist demokraatliku aruteluga ning selleks, et grupi reegleid täidetak, arutlevad moderaatorid salajases grupis kõikide probleemsete juhtumite üle eraldi.

Üks oluline mõte, mis intervjuudes välja tuli, oli see, et selleks, et Eesti ühiskond harjuks ära viisaka, artikuleeritud ning hooliva suhtlusviisiga üksteisega arutledes, tuleks seda harjumust levitada ka väljaspool. Tegemist ei peaks olema kindla Facebooki grupi kodukorra või reeglistikuga, vaid elementaarsete suhtlemistavadega.

„Kui me õpiksime kõik üksteist austusega kohtlema, viisakalt kõnelema ja mitte solvama, oleksime ühiskonnana tugevamad.“ (M2).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Facebooki grupis, millel on kindel kodukord ja moderaatorid, toimib arutelu intervjueeritute arvates hästi, sest piiratakse üksnes ebaviisakaid ja sobimatuid kommentaare ja postitusi. Moderaatorite olemasolu lihtsustab kodukorrast kinnipidamist.

2) Millistest põhimõtetest lähtuvad moderaatorid grupi vestlusi modereerides?

Intervjuudest selgus, et näiteks ei võeta gruppi vastu liikmeid, kellel ei ole profiilil ühtegi pilti, postitust ega sõpra nähtaval ning kes on jaganud või teinud pagulasvastaseid või homfoobseid postitusi. Lisandunud on ka küsimustik liituda soovijatele, millele oodatakse vastuseid ning selle järgi hinnatakse sobivust ning sõelutakse välja need, kes on moderaatorite arvates robotid, välismaalased ja need, kes temaatikast tegelikult ei huvitu.

Moderatori üheks põhimõtteks on jälgida kommenteerijate käitumist ja suhtumist, pööratakse tähelepanu nii postituste kui ka kommentaaride sõnastustele ja hoiakutele. Kommentaaride kustutamist intervjueeritavate sõnul grupis tihti ette ei tule, seda tehakse vaid siis, kui tegemist on topeltpostitusega. Vajadusel pannakse postituse kommentaarium kinni, kui arutelu läheb ebaviisakaks ning inimesed hakkavad liigselt tülitsema. Tuli välja, et kui moderaatoritel on mingil määral olemas reeglid, näiteks liikmete vastuvõtmise osas või postituste olemuse osas, siis arutelu parandamiseks neil eraldi reegleid ei ole. Lähtutakse põhimõtetest, mis peaksid tagama viisaka ja edasiviiva arutelu.

3) Kuivõrd võib täheldada, et jälgitakse ideaalse vestlussituatsiooni põhimõtet? Kuivõrd lähtutakse arvamuste paljususest?

Kui arvamuste paljusust grupis hinnatakse, siis jällegi vastuolulisi ning feminismi mahategevaid kommentaare postitada ei lubata. Ideaalset vestlussituatsiooni jälgitakse niipalju, et kõikidel grupiliikmetel on võrdne õigus postitada ja kritiseerida. Moderatooritel on selles osas veidi suurem vastutus, eriti kasutades regulatiive (käskides, vastu seistes, lubades), kuid võimalus on selleks kõigil. Intervjueeritavate sõnul moderaatorid ei sekku, kui arutelu on kvaliteetne ja huvitav ning kui vaidlused on intelligentselt argumenteeritud, tõendatud ideede najal.

Arvamuste paljusus ning mõtete ja kogemuste jagamine on grupis igati oodatud ning intervjueeritavate arvates on ka moderaatoritel siinkohal suur roll.

„Kui aega on ja on selline teema, et tahaks, et saaks asja, siis on alati võimalik juurde rääkida, arvamust avaldada, linke panna artiklitele, mis seda teemat täiendavad.“ (M3).

Selleks, et teha saadud tulemustest järeldusi, toon uuesti välja, mida sisaldab Habermasi arvates ideaalne vestlussituatsioon:

- 1) Kõikidel diskursuse osalejatel on võrdne õigus kõnelda;
- 2) Kõikidel on võrdne õigus kritiseerida;
- 3) Kõikidel on võrdne õigus kasutada regulatiive (käskida, vastu seista, lubada jne)
- 4) Kõikidel on võrdne õigus kasutada representatiive, mis väljendavad nende hoiakuid, tundeid ja kavatsusi;
- 5) Kõikidel on kohustus olla avameelne (Habermas 1984: 174-183, Käärik, 2013: 261 kaudu).

Kui võtta ette valminud skeem, tuleb kõigepealt analüüsida, kas esimese etapi juures, kus tehakse ära peamine valik grupiliikmeks saamise osas, on üldse võimalik ideaalse vestlussituatsiooni tekkeks. Kohe võib eeldada, et kui kõigil ei ole vaba ligipääs arutelus osalemiseks ning grupiga liitudasoovijatel ei ole võrdseid õigusi grupiliikmetega, ei saa tekkida ka ideaalset vestlussituatsiooni. Seda sellepärast, et kõigile ei anta võrdset õigust kõneleda ja kritiseerida – feminismist mittehuvitud või sellesse halvasti suhtuvad inimesed ei saa oma arvamusi selles grupis avaldada. Teisest küljest tagatakse eelvalikuga see, et õiguse saavad just need inimesed, kes moderaatorite arvates väärtustavad arutelu tekkimist ja selle ideaalsena hoidmist. Siinkohal tuleb aga sisse sarnaseid hoiakuid koondav nn „kajakamber“, mis võib küll tagada omavahelise ideaalse arutelu, kuid demokraatlikuks aruteluks seda pidada ei saa.

Facebookil on olemas mehhanismid, millega saab kergesti luua ühise meelsusega grupe. Näiteks võib tuua liitumissoovijatele tehtavad küsimustikud ning moderaatorite võim langetada otsuseid, mis piiravad ligipääsu ja aitavad valida liikmeid. Seetõttu võib öelda, et Facebooki loodud mehhanismid takistavad Facebooki nimetamist demokraatliku ja avaliku arutelu platvormiks. Grupp sõltub paratamatult liikmetest, moderaatoritest ja sellest, kuidas mehhanisme kasutatakse.

Liikmeks saamine ei taga alati seda, et inimesed aruteludes sõna võtaksid ning seda ideaalselt teeksid. Küll aga saab seda Meyrowitzi (1985) situatsioonimääratluse abil tõlgendada ja edendada. Teisisõnu, kui tagatakse grupi liikmekssaamisel see, et võetakse omaks grupi avatud hoiak, peaks ideaalne vestlussituatsioon olema grupiliikmete käitumise ja tegevuste najal mõistetav ja õpitav. Siinkohal tuleb aga õppimine tagada nii, et tööle ei hakkaks Noelle-Neumanni (1974) vaikusspiraal, vaid julgetakse oma kahtlevaid ja vähem populaarseid hoiakuid samuti esile tõsta.

Intervjuudest selgus, millele pööratakse liikmete vastuvõtmisel tähelepanu ning kinnitati, et üldjuhul võetakse uusi liikmeid kergelt vastu. See näitab, et moderaatoritel on küll suuremad õigused kasutada regulatiive ehk lubada uusi arutlejaid gruppi, kuid peetakse meeles ka Habermasi loetelu esimest punkti, mille kohaselt on kõigil liikmekssoovijatel samuti õigus arutelu osaleda. Kui aga inimese liitumissoovi vastu ei võeta, ei ole tegemist avameelse ja kõiki arvamusi arvessevõtva grupiga, mistõttu ei peaks ka ideaalne vestlussituatsioon saama toimida.

Fakt, et gruppi ei pääse alati kõik ning eelvaliku etapil on väga suur roll, paneb ümber lükkama Noorkõivu (2017) hüpoteesi, mille kohaselt Facebooki gruppe võib nimetada uuteks demokraatlike arutelude kasvulavadeks. Võib väita, et grupis toimub kollektiivne sotsialiseerumine, arutelunormide arendamine ja vastastikune õppimine. Arutelukoht tekib seetõttu, et kindla sobivusega inimeste vastuvõtmine ning sarnaste mõtete koondamine ei taga kuidagi demokraatliku arutelu kasvu.

Liikudes arutelu toimumise skeemi teise etapini, kus moderaatorid jälgivad arutelu ning vajadusel suunavad seda, on ideaalne vestlussituatsioon tagatud sellega, et kõikidel liikmetel on võimalus kaasa rääkida, oma hoiakuid, tundeid ja kavatsusi väljendada. See tähendab, et Habermasi punktid on täidetud senikaua, kuni inimesed on avameelsed ning julgevad enda mõtteid teistega jagada – siis on arutelu edasiviiv. Täpsemalt kui liige on vastu võetud, kõnelemist ei keelata ning tal on õigused kõikidele Habermasi eelnevalt väljatoodud punktidele, siis peaks selles etapis olema võimalik tagada ideaalne vestlussituatsioon. Siinkohal tulevad aga mängu Goffmani rollide ja maskide võtmised ning Pang jt (2016) väide sotsiaalmeedias tekkiva hirmu üle isolatsiooni ees. Need on kohad, mis võivad Habermasi avameelsuse mingil määral ümber lükata, sest ei olda üdini avatud ning ei julgeta ehk oma arvamust avaldada. Siinkohal võiksid grupid oma olemuselt muutuda üha rohkem eriarvamusi hindavateks ja neid väljatoovateks. Soovitus oleks rõhuda sellele, et mida rohkem on inimesi, seda rohkem on eriarvamusi ja põhjendusi. Mida kirjum on kommentaarium, seda julgemini võiksid sõna võtta ka need, kes oma arvamuse mahategemist või selle sobimatust pelgavad. Siin etapis toimub grupi aktiivne arutelunormide arendamine ja vastastikune õppimine.

Ka kolmandas arutelu juhtimise etapis võib öelda, et lõimesdes tekkivate arutelude tõttu on võimalik tagada ideaalset vestlussituatsiooni. Seda seetõttu, et kuigi moderaatorid hoiavad arutelul silma peal, teevad vajadusel märkusi ja eemaldavad liikmeid, siis on selles etapis kõigil

võimalik taas sõna sekka öelda. Lisaks on kellelegi hoiatuse tegemise soovi või liikme väljaarvamise idee korral võimalus kõigil moderaatorite poole pöörduda. Kuigi regulatiivid käskida ja inimesi grupist eemaldada on moderaatorite võimuses, siis saavad grupiliikmed ka ise üksteist korralt kutsuda või moderaatorite poole pöörduda. See ühtib Habermasi mõttega, kus kõik saavad kasutada regulatiive, kritiseerida ja olla avameelsed. Mis ideaalset vestlussituatsiooni kolmandas etapis pärsib, on see, kui inimesed on küll avameelsed ning julgevad oma arvamust avaldada, kuid selle tagajärjel võib sobimatu kommentaar põhjustada liikme väljaarvamise. See võib Marichali (2012) arvates Facebooki kui kasutajatele ahvatleva platvormi ning võrgustiku ära kaotada ning tekitadagi hirmu oma vähem domineeriva arvamuse väljaütlemise ees.

Teiselt poolt see, et inimesi on võimalik grupist välja arvata, juba iseenesest pärsib demokraatliku arutelu toimimist ning paneb Noorkõivu hüpoteesi taas ümber lükkama. Seda põhjusel, et inimese eest otsustatakse ära, kas ta saab gruppi jääda ning edasi arvamust avaldada või mitte. Roll on taaskord moderaatoritel, kes teevad otsuseid grupi huvides, proovides tagada viisakas arutelu, kuid sellega omakorda ei pruugita edendada demokraatlikku avatud arutelu. Takistuseks saab siinkohal Facebooki mehhanism, kus moderaatoritel on võimalus liikmeid omavoliliselt või ühise otsuse tulemusel eemaldada. Avatud grupist saab nii-öelda privilegeeritud grupp, kuhu on „kajakambriga“ sarnaselt oodatud ühiste arutelunormidega ja ühise sotsiaalkollektiivi moodustavad kasutajad.

Viimane, kõiki etappe ühendav kast skeemis seostub Habermasi skeemiga nii palju, et kõik moderaatorid saavad olla omavahel avameelsed ning arutleda grupi toimimise ja vajalike abinõude üle. Ideaalne vestlussituatsioon on moderaatorite salajases grupis tagatud, sest väikese seltskonna puhul on McQuaili (2000) kirjeldatud kogukonna tunnused esindatud (interaktsioon, ühine eesmärk, identiteedi- ja kuuluvustunne, mitmesugused normid ja kirjutamata reeglid). Lisaks on 13-liikmelise grupi juures Habermasi vestluspunktid veelgi olulisemal kohal ning inimeste vestluses osalemisel ka lihtsamini teostatavad. Punktid on olulised, sest kui moderaatorid omavahel arendavad ideaalset vestlussituatsiooni, siis kandub see ka grupi arutelukultuuri. Vestluspunktid on lihtsamini teostatavad, sest väiksema seltskonna puhul on võimalik tagada kõigi arvamuse kajastamine, kritiseerimine ja avameelsus.

Võib seetõttu öelda, et sellisel viisil ülesehitatud aruteluskeemi abil, nagu see toimub „Virginia Woolfi“ grupis, on võimalik ideaalsetes tingimustes tagada ka ideaalne vestlussituatsioon, kuid

sellele vastutöötavaid tegureid on samuti. Sõltuvalt sellest, kuidas lahendatakse avalikku arutelu pärsivad tegurid, sõltub vaba arutelu teostamine ning areng. Minu järeldustest selgub, et kahes skeemi etapis on ideaalset vestlussituatsiooni takistavad tegurid, mistõttu lükkas ümber ka töö testimiseks võetud hüpoteesi. Mingil määral aga sai tööst selgust „kajakambri“ tekkimise efekt Facebooki arutelugrupis. Oluline on aga tuua sisse tähelepanek, et „Virginia Woolfi“ grupp koondabki feminismist või selleteemalistest aruteludest huvitatuid inimesi, mistõttu on kajakambri efekti tekkimine loomulik, sest eesmärk on koondada ühise maailmavaatega kollektiivi ning arendada omavahelist arutelu.

4.4 Meetodikriitika

Valminud töö puhul tehtud kolm süvaintervjuud olid informatiivsed ning võimaldasid täiendada modereerimise skeemi ja vastata ka uurimisküsimustele. Kriitiliselt saab aga hinnata üksnes kolme intervjuu piisavust tulemuste tegemiseks. Põhjendasin oma valikut sellega, et sain tehtud intervjuude alusel modereerimise toimimise ja inimeste kogemustest ülevaate kätte. On tõenäoline, et tehtud moderaatorite valiku tõttu sõltus ka töö iseloom ja tulemus, mistõttu võib skeem näha välja veidi erinev, kui intervjuueeritavateks oleksid olnud teised moderaatorid. Tulevikus võiks grupi modereerimist uurides võtta ühendust rohkemate või kõikide moderaatoritega, sest seeläbi saaks selgemini võrrelda inimeste nägemusi. Sellisel juhul saaks ehk tuua välja rohkem vastuolulisi hoiakuid ning silmatorkavat eriarvamust moderaatorite põhimõtetes.

Meeles tuleb pidada, et intervjuueeritavateks olid inimesed, kelle jaoks teema on oluline ning kes grupiga igapäevaselt tegelevad, mistõttu ei saa eeldada, et intervjuueeritavad tooksid esile rohkelt negatiivseid ning kriitilisi aspekte. See on selgituseks, miks võib vastuseid lugedes tekkida positiivne hoiak grupi toimimise kohta. Kuigi moderaatorid kinnitasid, et võiksid rohkem aega panustada grupi modereerimisele ning arutelud saaksid olla veelgi paremal järjel, siis rõhk uurimistööl ei olnud leida grupi toimimisel nõrku kohti ega tuua välja ettepanekuid nende edendamiseks.

Kuigi olen oma töös eeldanud, et sarnased skeemi etapid ning modereerimine saab toimida ka ka teistes avatud maailmavaatelistes Facebooki gruppides, siis tuleb meeles pidada, et lähtusin töös üksnes „Virginia Woolfi“ grupi moderaatorite intervjuude vastustest. See tähendab, et

skeem sisaldab mitmeid eripärasid, mis ehk mõnes teises grupis ei pruugi rolli mängida. Näiteks eelvaliku tegemisel jälgimine, kuhu gruppidesse liige veel kuulub, aruteludes sõnakasutuse kontrollimine või reegel liikme väljaviskamisel koguda kolme moderaatori nõusolek.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö „Facebooki arutelude modereerimine „Virginia Woolf sind ei karda!“ grupi näitel“ andis ülevaate sotsiaalmeedias tegutseva grupi toimimisest ja sealsete arutelude modereerimise põhimõtetest.

Keskendusin Facebookis tegutsevale feministlikule grupile ning minu eesmärk oli testida hüpoteesi, mille kohaselt sotsiaalmeedia grupid on uued demokraatlike vestluste kasvulavad. Selleks viisin „Virginia Woolfi“ grupi kolme moderaatoriga läbi süvaintervjuud ning püstitasin tööle uurimisküsimused.

Minu uurimisküsimused olid:

- 1) Kuidas toimub arutelu Facebooki grupis, millel on kindlad reeglid ja moderaatorid?
- 2) Millistest põhimõtetest lähtuvad moderaatorid grupi vestlusi modereerides?
- 3) Kuivõrd võib täheldada, et jälgitakse ideaalse vestlussituatsiooni põhimõtet? Kuivõrd lähtutakse arvamuste paljususest?

Intervjuust selgus, et avatud gruppide moderaatorid tagavad selle, et kehtestatud kodukorrast peetakse kinni ning et grupp toimiks efektiivselt. Moderaatoritel on omavahelised kokkulepped, näiteks uusi liikmeid vastuvõttes või inimesi välja arvates, kuid arutelu modereerides kindlaid reegleid ei ole. Peamine ülesanne on tagada viisakas ja aktiivne arutelu, mida moderaatoritel endil on võimalik kontrollida ning edendada uute ideede ja erinevate vaatenurkadega lisamisega.

Töö tulemuseks on modereerimise skeem, millest saab välja lugeda, millised on moderaatorite ülesanded ning missugused võimalused on neil arutelusid ja gruppi modereerides. Tuli välja, et skeemi esimeses (eelvalik) ja kolmandas (abinõud, kui ideaalne vestlussituatsioon ei teki) etapis ei ole võimalik tagada Habermasi ideaalset vestlussituatsiooni.

Saadud tulemus näitab, et kokkuvõttes saab testitud hüpoteesi ümber lükata. Seda sellepärast, et Facebook ise ning moderaatorid mängivad grupi toimimisel ja valikute tegemisel suurt rolli. Nende võimuses on lükata tagasi liitumissoovitused ning vajadusel liikmeid grupist välja arvata. Sotsiaalmeedia avatud gruppides toimuvaid vestlusi ei saa seetõttu alati pidada

demokraatlike vestlusteks, sest kõigile ei anta luba osaleda ning moderaatoritel on võimalus takistada inimeste arvamuste avaldamisi.

Sõltuvalt grupi olemusest kehtestatakse sotsiaalmeedias reeglid, millega määratletakse ära grupi eesmärk ning selle ideaalne toimimine. Lähtuvalt harjumustest ja normidest saavad olulise tähenduse ka arutelud. Võib kokkuvõtteks öelda, et sotsiaalmeedia võimaldab meil ise arendada ja kasvatada ideaalse vestlussituatsiooni tavasid ka siis, kui gruppi on koondunud sarnase maailmavaatega inimesed.

Summary

Bachelor thesis „Moderating Facebook discussions with an example of a group „Virginia Woolf sind ei karda!““ gave an overview about the role and principles Facebook discussion groups and their moderators have.

The focus was on one specific Estonian feminist Facebook group and my purpose was to test a hypothesis, that social media groups are the new democratic discussion development platforms. For that I interviewed three group moderators and set up research questions.

My research questions were:

- 1) How does the discussion work in the Facebook group with certain rules and moderators?
- 2) What principles do moderators follow when moderating a group discussion?
- 3) To what extent can it be observed that the principle of the ideal conversational situation is followed? How much is it based on the plurality of opinions?

From the interviews came out, that group works effectively while moderators ensure that the rules of the group are followed by the members. As the moderators have some rules to follow while accepting a new member, there isn't any specific rule for moderating a discussion. The main idea is to have polite and active discussions, which can be achieved thanks to the moderators, who can check the commentary, add new ideas and links to involve members.

As a result, a scheme about the moderating system was put together, from where it is possible to conclude the job of the moderators and their opportunities to moderate the group and the discussions. It came out that in the first and third stage of the moderating scheme, it is not possible to ensure the ideal conversational situation.

Because of this, a conclusion was made that the tested hypothesis is not correct. The reason is that Facebook and the moderators have a lot of influence over the members of the group. For example, they can reject the request to join and remove members from discussions. There can not be a democratic discussion, if everyone does not have the permission to participate and it is possible to prevent the expression of an opinion.

Depending on the nature of the group a set of rules are established, which define the purpose and the perfect functioning of the group. On the basis of habits and norms discussions become important. It can be said that social media enables people to develop ideal conversational situations, even if the group consists of people who share a similar view on the world.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Arras, K. (2007). *Leimi tõrjumise põhimõtted toimetustes*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Batorski, D., Grzywińska, I. (2017). Three dimensions of the public sphere on Facebook. *Information, Communication & Society*, 20, 1-19.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books, 17-34.
- Habermas, J. (2001). *Avalikkuse struktuurimuutus*. (Andres Luure, Tõlk). Tallinn: Avatud Eesti Fond. (Originaalis avaldatud 1962)
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Jamieson, Kathleen Hall, and Joseph N. Cappella. (2008). *Echo Chamber: Rush Limbaugh and the Conservative Media Establishment*. New York: *Oxford University Press*.
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kõuts, R., Seppel, K. (2012). *Meedia- ja kommunikatsiooniteooria ülevaade*. Kasutatud 12.11.2017
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/58188/Meedia_ja_kommunikatsiooni.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Käärrik, H. (2012). *Klassikaline ja nüüdisaegne sotsioloogiline teooria. Valik autoreid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Kirjastus Sulesepp.
- Lee, M. J., Chun, J. W. (2016). Reading others` comments and public opinion poll results on social media: Social judgment and spiral of empowerment. *Computers In Human Behavior*, 65, 479-487.

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). Intervjuu. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Marichal, J. (2012). *Facebook Democracy: The Architecture of Disclosure and the Threat to Public Life*. California Lutheran University, USA. Kasutatud 2.12.2017 https://books.google.ee/books?id=YFAHDAAAQBAJ&pg=PA31&lpg=PA31&dq=Facebook+public+private+sphere&source=bl&ots=9n6_QeS7v4&sig=mM9a2u3XWXsxf4V54AUqkH7gS84&hl=et&sa=X&ved=0ahUKEwjSnbK5htTXAhVkp5oKHakPAgEQ6AEIUDAH#v=onepage&q=Facebook%20public%20private%20sphere&f=false

McLaughlin L. (1993). Feminism, the Public Sphere, Media and Democracy. *Media, Culture & Society*, 15(4), 599–620. Kasutatud 11.12.2017 <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/016344393015004005>

McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Meritam, U. (2013). *Feminism ja sotsiaalne õiglus Martha Nussbaumi käsitluses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Filosoofia ja semiootika instituut.

Meyrowitz, J. (1985). No Sense of Place. *The Impact of Electronic Media on Social Behavior*, New York, Oxford: Oxford University Press, 13-51.

Murumaa, M. (2010). *Auditooriumi tähtsus ja roll uue meedia keskkonnas sotsiaalvõrgustikes saadetavate sõnumite näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Noelle-Neumann, E. (1974). The Spiral of Silence a Theory of Public Opinion. *Journal of Communication*, Vol. 24 (2), 43-51.

Noorkõiv, M. (2017). *Kuidas mõtestada poliitilisi arutelusid Eesti Facebooki gruppides?* Magistritöö. Tartu Ülikool, Kommunikatsioonijuhtimise eriala.

Orgse, S. (2018). *Facebooki arutelude modereerimine*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Pang, N., Ho, S. S., Zhang, A. M., Ko, J. S., Low, W., & Tan, K. S. (2016). Can spiral of silence and civility predict click speech on Facebook? *Computers In Human Behavior*, 64, 898-905.

Peeduli, K. (2016). *Facebooki peidetud rühm ja kogukonnatunne*. Lõputöö. Tartu Ülikool, Info- ja dokumendihalduse õppekava.

Pilvre, B. (2011). *Naiste meediarepresentatsioon eesti ajakirjanduskultuuri ja ühiskonna kontekstis*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Quattrociocchi, W., Scala, A., Sunstein, C. R. (2016). *Echo Chambers on Facebook*. Harvard Law School, Cambridge.

Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research : a guide for researches in education and the social sciences*. Teachers College, Columbia University, New York and London.

Solove, D. J. (2002). Conceptualizing Privacy. *California Law Review*, Vol. 90. Kasutatud 9.12.2017

<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1408&context=californialawreview>

Valtysson, B. (2012). Facebook as a Digital Public Sphere: Processes of Colonization and Emancipation. *Journal for a Global Sustainable Information Society*, Vol. 10. Kasutatud 20.12.2017 <http://www.triple-c.at/index.php/tripleC/article/view/312>

Virro, K. (2018). Facebooki-maailma trollid, maailmaparandajad ja teised. *Vikerkaar*, mai 2018. Kasutatud 17.05.2018 <http://www.vikerkaar.ee/archives/22871>

LISAD

LISA 1. Intervjuu kava

I – küsimused intervjuueeritava kohta

Kaua olete grupis olnud?

Kuidas ja miks liitusite?

Kuidas saite administraatoriks/moderaatoriks?

Miks olete moderaator?

Kui palju ise postitate? Kommenteerite?

Kas olete veel mõnes grupis moderaator?

II – küsimused grupi kohta

Mis on grupi eesmärk?

Kes on grupiga liituma oodatud?

Kes on lugejaskond/kommenteerijaskond?

Kui palju on aktiivseid postitajaid?

Palju ajaliselt grupis olemine/aktiivne postitamine aega võtab?

Kas tekkinud on põhipostitajad või ei saa seda suure liikmeskonna tõttu täheldada?

Kuidas hindate grupi toimimist?

Milline on grupi dünaamika teie arvates?

Kui palju esineb vaidlusi? Pigem ühtne arusaam või ideoloogiline konflikt?

Kas arutelud on mõtestatud?

Palju on niisama lahmimist?¹

Peamiselt on eesmärk grupiliikmeid informeerida või räägitakse postituste juures kaasa?

Kuidas on grupis lood postituste kordustega?

III – küsimused administraatori rolli kohta

¹ Märkus. Kõnekeelne väljend. Lahmimise all mõeldud EKI selgitust: korduvalt lahmavalt väljenduma; fakte arvestamata mahategevalt kritiseerima.

Mida tähendab olla administraator? Millised on Teie võimalused arutelusid suunata, agendat seada?

Mida Teie arvates võiks administraator saada veel teha (sh ka tehniliselt), mida praegu ei saa, aga olete mõelnud, et võiks?

Mille järgi otsustate, kas kustutada postitus või kommentaar?

Palju seda ette tuleb?

Kuidas on grupp aastate jooksul muutunud?

Grupiga liitumisel tuleb ette feminismitemaline ankeet, miks? Palju vastatakse? Mida see mõjutab? Moderaatoritega seotud?

IV – küsimused arutelukultuuri kohta

Mis te ise arvate, milline on Eestis ühiskonnas arutelukultuur?

Kuidas avaldub see aga sotsiaalmeedias?

Mis teid selle teema juures eelkõige paelub, mis paneb mõtlema?

Kuidas näete gruppi aasta ning kolme aasta pärast?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Signe Orgse (31.08.1995)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Facebooki arutelude modereerimine „Virginia Woolf sind ei karda!“ grupi näitel“, mille juhendaja on Ragne Kõuts-Klemm,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 28.05.2018

